

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

STUDIJA SLUČAJA

Položaj dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom u ruralnim područjima Valjeva

Studiju izradio: Vladimir Jovanović,

Centar za podršku i inkluziju HELP NET

Valjevo, 2018. godina

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Sadržaj

O studiji slučaja	3
Opis istraživanja i istraživačkih metoda	5
Demografska struktura (sa posebnim fokusom na prikaz podataka koji se odnose na decu sa smetnjama u razvoju)	7
☐ Opšti podaci o porodicama dece sa smetnjama u razvoju	8
Analiza položaja dece sa smetnjama u razvoju koja žive u ruralnim predelima grada Valjeva	10
☐ Funkcionalne sposobnosti dece	10
☐ Porodica i neposredno okruženje	14
☐ Školski kontekst	17
☐ Zdravstveni status	18
☐ Sistem socijalne zaštite	21
☐ Socijalna uključenost u zajednicu i društvo	24
Izloženost siromaštvu	26
☐ Zaposlenost članova porodice	26
☐ Pokretna i nepokretna imovina	27
☐ Mesečni prihodi	27
☐ Državna novčana davanja	29
☐ Pomoći drugih lica	31
Identifikacija potreba	33
☐ Dete sa smetnjama u razvoju	33
☐ Potrebe na nivou okruženja (porodica, zajednica i šire okruženje)	34
☐ Sistemske potrebe	35
Pravci unapređenja – zaključci i preporuke	37
☐ Zaključci	37
☐ Preporuke	40
Prilozi:	41
Prilog 1: Upitnik	42
Prilog 2: Registar korisnika	56

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

O studiji slučaja

Predmet ovog rada je analiza položaja dece sa smetnjama u razvoju koja žive u ruralnim područjima grada Valjeva.

Cilj rada jeste izrada Studije slučaja koja predstavlja nezavisnu procenu stanja i potreba dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom (u nastavku teksta pod pojmom dete sa smetnjama u razvoju podrazumevaće se deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom) u ruralnim područjima grada Valjeva.

Imajući u vidu opšte ciljeve projekta koji su označeni kao: pružanje podrške deci sa smetnjama u razvoju i invaliditetom kako bi ostvarili svoj pun potencijal; pružanje podrške kako bi ova deca postigla pun potencijal u smislu socijalne inkluzije; i izgradnja kapaciteta gradske uprave Valjevo, lokalnih socijalnih i zdravstvenih institucija u cilju implementacije novih socijalnih usluga usmerenih na decu sa smetnjama u razvoju u ruralnim područjima, nastojalo se da se obezbedi adekvatna studija slučaja koja će analizirati stanje i predstavljati dobru polaznu osnovu u ispunjenju opštih projektnih ciljeva.

Sledstveno, studija slučaja će obuhvatiti analizu položaja dece i njihovih porodica situacije u sledećim oblastima: siromaštvo i socijalna sigurnost, socijalna zaštita i pravo na život u porodičnom okruženju i zdravstvena zaštita.

Obzirom da do sada nije rađeno sveobuhvatno istraživanje na ovu temu, ova studija slučaja predstavlja pokušaj da se podaci koji postoje o položaju dece sa smetnjama u razvoju sintetišu na jednom mestu, kako bi se ukazalo na glavne pravce rada na unapređenju položaja i dobiti ove kategorije osoba sa invaliditetom.

Ovo istraživanje predstavlja sastavni deo i jedan segment projekta „Nevidljiva deca“, koji je integralni deo projekta **IPA 2013 „Development of Effective Community Services in the Area of Education and Social Welfare at the Local Level“**.

Na samom početku procesa planiranja obavljene su konsultacije sa predstavnicima Centra za socijalni rad Kolubara iz Valjeva, Domom zdravlja, predstavnicima Grada i civilnog sektora o temama i planu rada na razvoju studije slučaja.

Direktnim posetama porodici i realizacijom istraživanja kroz kvantitativni i kvalitativni rad sa roditeljima, dobijeni su podaci o porodičnim situacijama, procenjene su potrebe deteta i porodice. Ovakva metoda nije planirana početnim nacrtom istraživanja, ali je ova aktivnost

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

naknadno dodata zbog relativno niske dostupnosti podataka o položaju dece i porodica dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom u seoskim područjima.

Istraživanje je realizovano koristeći se trima metodama, kvalitativnom, kvantitativnom metodom i metodom analize sadržaja.

Uzorak u istraživanju bio je dostupan zahvaljujući prethodno sprovedenom mapiranju. Mapiranje je realizovano u okviru istog projekta, ali je predstavljalo fazu koja je prethodila izradi ove studije. Mapiranjem je identifikovano 60 porodica koje imaju člana dete sa smetnjama u razvoju, a tokom mapiranja kontaktirano je 87 porodica, iz 70 sela, u ukupno 35 zajednica. Od ukupnog broja porodica, kao reprezentativan uzorak uzeta je jedna trećina, odnosno 20 porodica.

Ova studija slučaja u budućnosti može predstavljati instrument uvida u stanje i potrebe dece sa smetnjama u razvoju, svim relevantnim lokalnim akterima i drugim donosiocima odluka, i uticati na buduće pravce razvoja socijalne zaštite, zdravstvene zaštite i planiranje odgovarajućih usluga, u smislu podrške deci i njihovim porodicama.

Uočeno je da je deci sa smetnjama u razvoju i invaliditetom u Valjevu i okolini, kao i njihovim porodicama, potrebno je obezbediti sveobuhvatnu, dostupnu i intenzivnu podršku kako bi učestvovala u društvu ravnopravno sa drugom decom. Iako je poslednjih godina došlo do značajnijeg napretka, deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom i dalje se suočavaju sa značajnim, multiplikovanim teškoćama. Situacija u ruralnom području je dodatno otežana u pogledu dostupnosti i kvaliteta socijalnih, zdravstvenih i obrazovnih usluga, a porodice dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom suočavaju se sa problemima siromaštva i nedovoljne finansijske podrške za dodatne troškove invaliditeta.

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Opis istraživanja i istraživačkih metoda

Lokacija: Istraživanje je sprovedeno na teritoriji grada Valjeva, odnosno u ruralnim predelima ove jedinice lokalne samouprave.

Period realizacije istraživanja: Čitavo istraživanje realizovano je u periodu od početka aprila do kraja maja meseca, 2018. godine.

Istraživačke metode: Metode koje su se primenjivale prilikom sprovođenja su kvantitativno i kvalitativno istraživanje. Osim ove dve metode primenjivala se i analiza sadržaja.

Kvantitativni deo istraživanja sproveden je putem upitnika. Roditelji dece sa smetnjama u razvoju popunjavali su upitnik, koji je prethodno pripremljen za potrebe ovog istraživanja. Upitnik je obuhvatao niz pitanja relevantnih za konkretan indikator, unutar svake od oblasti koja je bila predmet istraživanja. Originalan upitnik, koji su popunjavali roditelji dece, dostupan je u prilogu ove studije slučaja.

Kvalitativni deo istraživanja realizovan je kroz intervjuisanje roditelja dece sa smetnjama u razvoju. Ovaj deo istraživanja sproveden je koristeći se prethodno pripremljenim strukturiranim intervjuom. Kvalitativni deo istraživanja realizovan je kroz posete domaćinstvima u kojima žive deca sa smetnjama u razvoju i imao je za cilj osim sprovođenja strukturiranog intervjua i ostvarivanje uvida u prilike koje karakterišu te porodice. U tom smislu kao ciljevi ovih poseta postavljeni su i sticanje novih značajnih informacija, ali i produbljenih informacija u odnosu na pitanja iz upitnika. S tim u vezi, kao relevantni uzimaju se i utisci istraživača.

Analiza podataka relevantne dokumentacije podrazumevala je identifikaciju podataka relevantnih za konkretan indikator, a obuhvatala je analizu dostupnih dokumenata gradske uprave grada Valjeva, Centra za socijalni rad Kolubara, Valjevo i drugih relevantnih ustanova na teritoriji Valjeva, ali i korišćenje podataka dobijenih u procesu mapiranja¹. Metod analize sadržaja korišćen je kako bi se identifikovali indikatori za koje odgovori roditelja nisu bili dovoljni.

Za svaki indikator koji je definisan kao značajan za ukazivanje na relevantne stvari unutar svake od oblasti koje su bile predmet ispitivanja definisan je specifičan način za

¹ Proces mapiranja potreba realizovan je, takođe, u okviru projekta „Nevidljiva deca“ i predstavljao je jednu od faza koje su prethodile izradi ove studije.

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

identifikaciju. Neki indikatori obuhvatali su pitanja navedena u upitniku, drugi su bili dostignuti kroz intervju, a oni relevantni indikatori do kojih nije bilo moguće doći putem ova dva metoda identifikovani su kroz analizu sadržaja.

Uzorak: U istraživanju je učestvovalo ukupno 20 roditelja od dvadesetoro dece sa smetnjama u razvoju, čije je prebivalište na teritoriji grada Valjeva, odnosno u ruralnim predelima ovog grada. Isti roditelji ispitivani su i kvalitativnom i kvantitativnom metodom.

Ove porodice identifikovane su u procesu mapiranja, kada je identifikovano ukupno 60-oro dece sa smetnjama u razvoju koja žive u ruralnim predelima Valjeva.

Demografska struktura (sa posebnim fokusom na prikaz podataka koji se odnose na decu sa smetnjama u razvoju)

Demografska struktura grada Valjeva slična je kao i u ostatku Srbije. Karakteriše je veći broj starijeg stanovništva u odnosu na mlađu populaciju i prisutan kontinuirani pad ukupnog broja stanovnika, uz porast prosečnih godine starosti stanovništva koje naseljava područje.

Iz tabele ispod uočljivo je da u periodu od 2014 – 2016 godine broj dece i mladih postepeno bio sve manji, kao i broj ukupnog broja stanovnika.

Starosna struktura	2014		2015		2016	
	Ž	M	ž	m	ž	M
Deca starosti do 6	2511	2694	2533	2692	2537	2680
Deca starosti 7-14	3052	3197	3044	3235	3046	3242
Stanovništvo 15-18	1691	1718	1594	1596	1528	1567
Деца (0—17 година)	6789	7117	6732	7080	6703	7079
Млади (15—29 година)	7359	7730	7134	7504	6923	7333
Укупан број стан.	45331	43196	45031	42913	44709	42625
Укупно (Ж+М)	88527		87944		87334	

Tabela 1: Starosna struktura stanovništva u gradu Valjevu

Na teritoriji grada Valjeva, kao posebno obrazovane jedinice lokalne samouprave, postoji ukupno 78 naselja, od kojih su dva gradska.

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Poslednjim sprovedenim popisom u Republici Srbiji, 2011. godine, identifikovano je da na teritoriji grada Valjeva, kao jedinice lokalne samouprave, živi ukupno 87.944 stanovnika, a da od tog broja u samom gradu živi ukupno 59.073 stanovnika, što ukazuje da je preostali broj stanovnika naseljen u seoskim područjima.

Prema istom popisu, broj stanovnika koji žive u ruralnom području iznosi 32.126. Kada se ovaj podatak upoređi sa relevantnim podatkom iz prethodnog popisa stanovništva, dobija se rezultat koji ukazuje da se broj stanovnika u ruralnom području smanjio za oko 4.500 ljudi. Ovaj podatak rezultovao je sa jedne strane prisutnim unutrašnjim migracijama stanovništva iz sela u grad, aktuelnim demografskim trendovima, ali i nepovoljnim uslovima života koji karakterišu ova područja.

Popis iz 2011. godine je imao za jedan od ciljeva i ukazivanje na podatke koji se odnose na decu sa invaliditetom i smetnjama u razvoju. Međutim, podaci dobijeni ovim popisom ne ukazuju na realno stanje, usled neadekvatnosti primenjene metodologije. Samim tim, dobijeni podaci ne ukazuju na realnu sliku kada je reč o osobama sa invaliditetom, pa sledstveno ni na decu. Popisom je utvrđeno da deca sa invaliditetom čine tek negde oko 0.7% udela u ukupnoj populaciji stanovništva mlađeg od 18 godina. Ovaj podatak nalazi se u direktoj suprotnosti sa globalno prihvaćenim procenama u kontekstu broja dece sa invaliditetom, koji kaže da osobe sa smetnjama u razvoju i invaliditetom čine oko 5% ukupne populacije dece.

Identifikacija broja dece sa smetnjama u razvoju često nailazi na mnoge poteškoće, koje su najčešće uzrokovane neusklađenošću u definisanju samog pojma invaliditet koji je prisutan u različitim društvima i zakonima.

U narednom periodu u planu je rad na razvoju Registra dece sa smetnjama u razvoju, koji realizuje Ministarstvo zdravlja, odnosno Institut za javno zdravlje „Batut“. Očekuje se da će u narednom periodu biti realizovana izrada ovog Regista, što će značajno doprineti jasnijem utvrđivanju broja dece sa smetnjama u razvoju.

- ***Opšti podaci o porodicama dece sa smetnjama u razvoju***

Najveći broj dece sa smetnjama u razvoju živi u domaćinstvima koja broje 4 ili 5 članova. Kako je predmet studije slučaja analiza položaja dece u ruralnim predelima, sva deca žive u seoskim područjima, udaljenim više kilometara od gradskog jezgra.

Svi ispitanici imaju žive u privatnoj kući, koja se nalazi u vlasništvu nekog od članova domaćinstva. Kuće su u najvećem broju slučajeva površine od preko 70 m². Pored kuće najčešće imaju zemljišne površine od po nekoliko hektara.

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Deca uglavnom žive u zajednici sa oba roditelja (preko 90% porodica), a najveći broj dece ima sestru ili brata koji su maloletni i jedino su dete u porodici koje je sa smetnjama u razvoju.

Babe ili dede su članovi domaćinstva u samo 10% anketiranih.

Drugi članovi domaćinstva u najvećem broju (preko 95%) nemaju nikakve vrste hroničnih oboljenja niti neku vrstu invaliditeta.

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Analiza položaja dece sa smetnjama u razvoju koja žive u ruralnim predelima grada Valjeva

Analizu položaja dece moguće je posmatrati u kontekstu njihovog trenutnog položaja u oblastima od značaja za njih. Najznačajnije oblasti za decu, u odnosu na koje je i vršena analiza njihovog položaja su: funkcionalne mogućnosti dece; zdravstveni status; porodica i neposredno okruženje; školski kontekst; razvijenost sistema socijalne zaštite i socijalna uključenost dece u zajednicu i društvo.

- ***Funkcionalne sposobnosti dece***

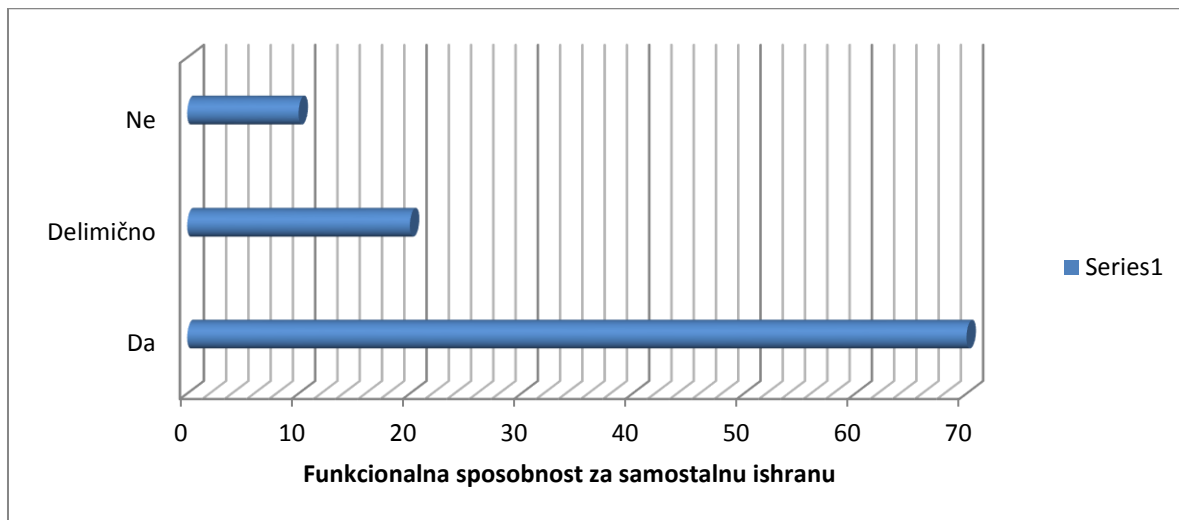
Procena funkcionalnih mogućnosti dece vršila se u odnosu na indikatore koji ukazuju na mogućnosti samostalnog zadovoljavanja potreba u domenu: ishrane, održavanja higijene, zadovoljenja fizioloških potreba, samostalnog kretanja, orjentisanja u prostoru i komuniciranja (odnosno razvijenosti govora).

Ishrana

Najveći broj dece može samostalno da se hrani (70%), ali nije u stanju da spremi obrok (preko 90%).

Na pitanje „Da li vaše dete može samostalno da jede“, 70% roditelja je odgovorilo potvrdno, 20% je izjavilo da su mogućnosti za samostalnu ishranu delimične i da zavise od toga šta se konzumira za obrok, dok je 10% dece u potpunosti nesamostalno u zadovoljavanju ove potrebe.

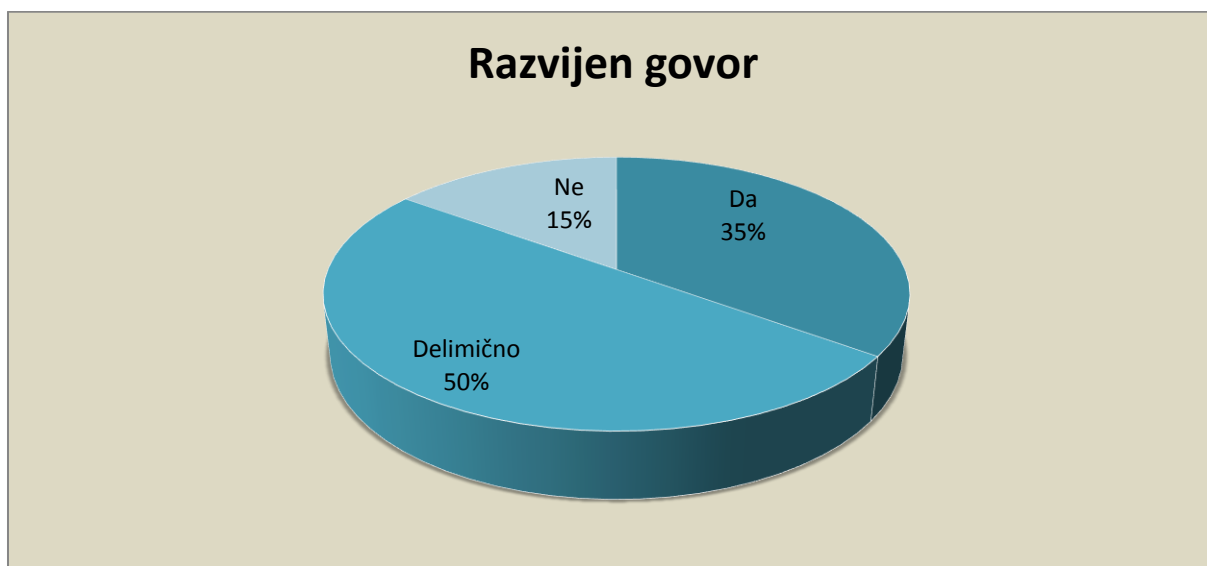
Kako priprema obroka spada u funkcionalno složenije radnje, očekivano daleko manji broj dece može samostalno da zadovolji sopstvene potrebe u tom domenu. Kao što je prethodno navedeno, roditelji preko 90% dece su se izjasnili da njihovo dete nije u mogućnosti da samo pripremi obrok. Ali i od preostalih 10% dece najveći broj može da spremi jednostavnije obroke koji ne iziskuju komplikovan proces pripreme.

Grafički prikaz 1: Procenat dece koja mogu samostalno da konzumiraju hranu

Govor

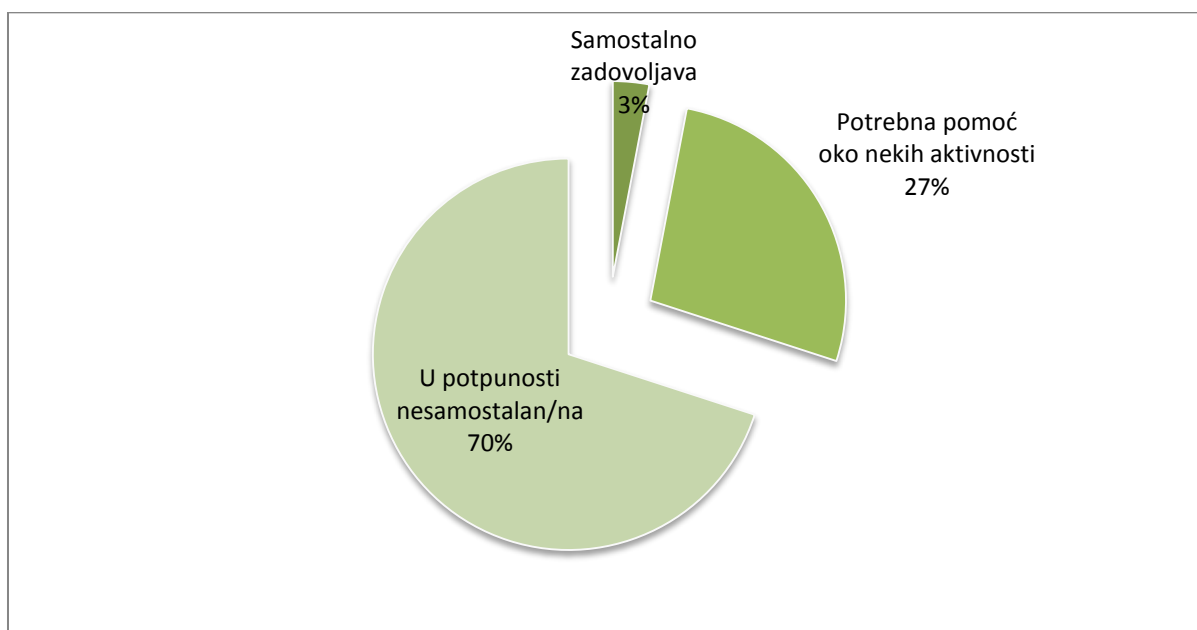
Najveći broj dece nema u potpunosti razvijene govorne sposobnosti. U tom smislu najveći broj dece ima delimično razvijen govor (50%) – mogućnost sklapanja manje ili više jednostavnih rečeničnih konstrukcija. Malo više od trećine ispitanih (35%) ima razvijen govor u skladu sa uzrastom, dok 15% dece nema razvijen govor.

Grafički prikaz 2: Razvijenost govora

Lična higijena

Zadovoljavanje higijenskih potreba posmatrano u domenu funkcionalnih sposobnosti dece ukazuje na činjenicu da gotovo na nivou statističke greške, samo 3% dece može samostalno da zadovoljava higijenske potrebe. Najvećem broju dece je neophodna potpuna pomoć pri kupanju, pranju zuba i ostalim elementima održavanja lične higijene.

Grafički prikaz 3: Sposobnosti samostalnog zadovoljavanja higijenskih potreba

Samostalno da se oblači i svlači može oko 40% dece, dok je ostalima potrebna veća ili manja pomoć. Pomoć je uglavnom potrebna kada se radi o složenijim radnjama, kao što je zakopčavanje rajferšlusa ili korišćenje kajiša na pantalonama.

Obuvanje i izuvanje jednostavnijih primeraka obuće velika većina dece može samostalno da obavi. Ipak većina je u prilici da samostalno obuče ili izuče patofne, patike bez pertli i slično, dok cipele ili čizme može samostalno jako mali broj.

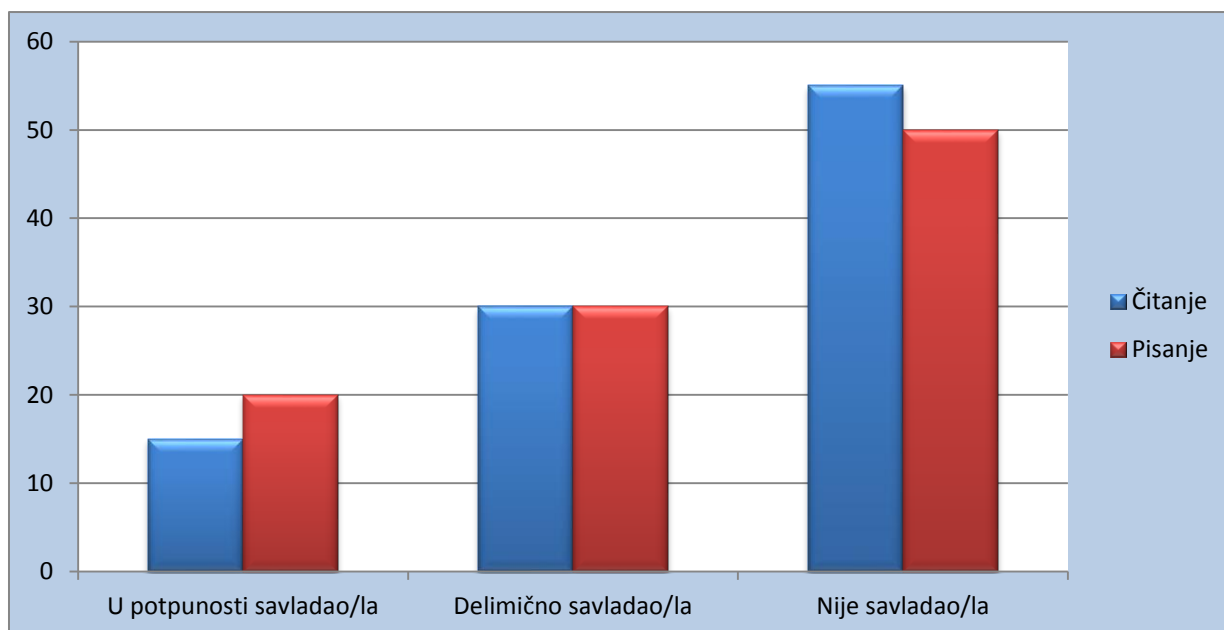
Kada je reč o složenijim postupcima, kao što je vezivanje pertli, ukupno 10% dece može samostalno da zaveže pertle.

Čitanje i pisanje

Kada je reč o čitanju i pisanju kao funkcionalno značajnim veštinama, najveći broj dece u potpunosti nije savladao čitanje i pisanje (oko 50%).

Čitanje i pisanje je delimično savladalo negde oko 30% dece sa smetnjama u razvoju. Pod tim se najčešće podrazumeva mogućnost čitanja na slogove i prepoznavanje slova, odnosno znanje pisanja slova i slogova. Međutim, gotovo sva dece koja imaju delimično savladane veštine čitanja i pisanja nemaju razvijenu logičnost čitanja i pisanja po diktatu.

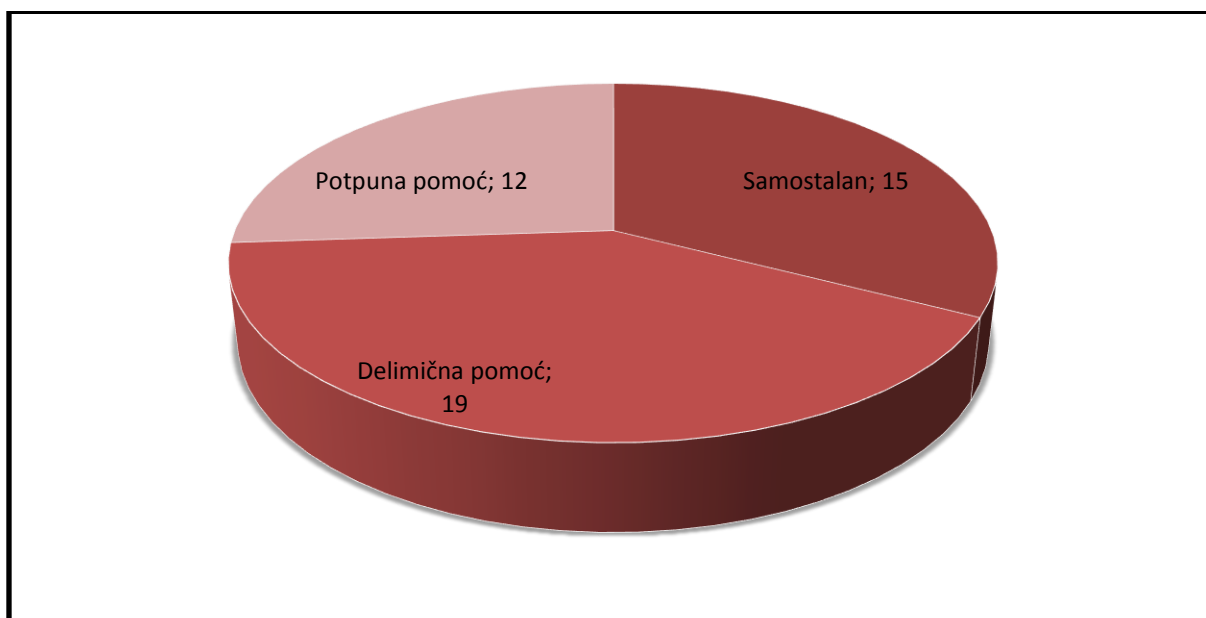
Najmanji broj dece, negde između 15-20%, ima razvijene veštine čitanja i pisanja shodno uzrastu.

Grafički prikaz 4: Stepen funkcionalne razvojenosti veštine čitanja i pisanja procentualno iskazan

Rezultati ranije sprovedene analize funkcionalnosti

Na osnovu procenjene funkcionalnosti dece, koja je merena u odnosu na trostepenu skalu, a koja je dostupna na osnovu analize dokumentacije CSR Kolubara iz Valjeva, evidentirano je 15 dece koja su u potpunosti samostalna, 19-oro dece kojoj je potrebna delimična pomoć i 12-oro dece koja su u potpunosti zavisna od pomoći.

Grafički prikaz 5: Prethodno procenjena funkcionalnost dece

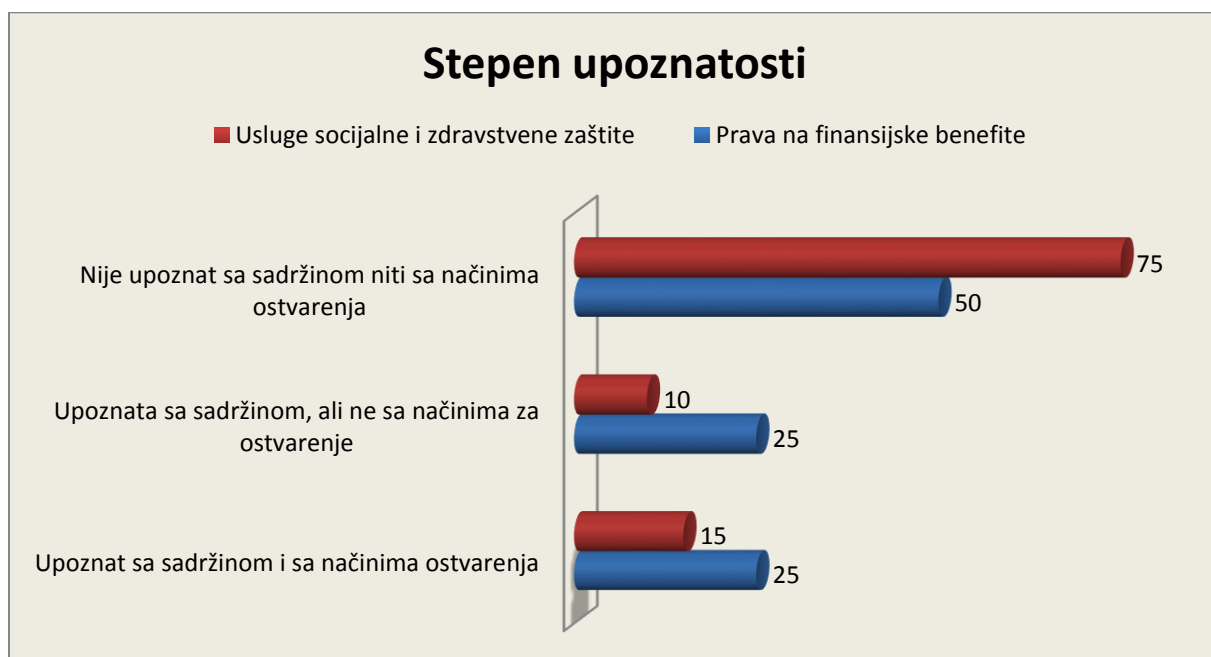
- ***Porodica i neposredno okruženje***

Kako deca sa smetnjama u razvoju nisu u mogućnosti da samostalno zadovoljavaju svoje osnovne potrebe u većem ili manjem obimu, porodica i okruženje predstavljaju resurs koji često odlučujuće utiče na trenutni status deteta, mogućnosti za zadovoljavanje potreba, ostvarenje prava koja im pripadaju, ali i na mogućnosti dostizanja maksimalnih mogućih potencijala konkretnog deteta.

Ono što je uočena karakteristika najvećeg broja roditelja jeste da imaju niske kompetncije i da nisu upoznati sa različitim vrstama procedura za ostvarenja prava. Tako se veliki broj roditelja se izjašnjava da nije upoznat sa načinima na koje bi mogao da ostvari pravo na različite vrste finansijske podrške koja im pripada.

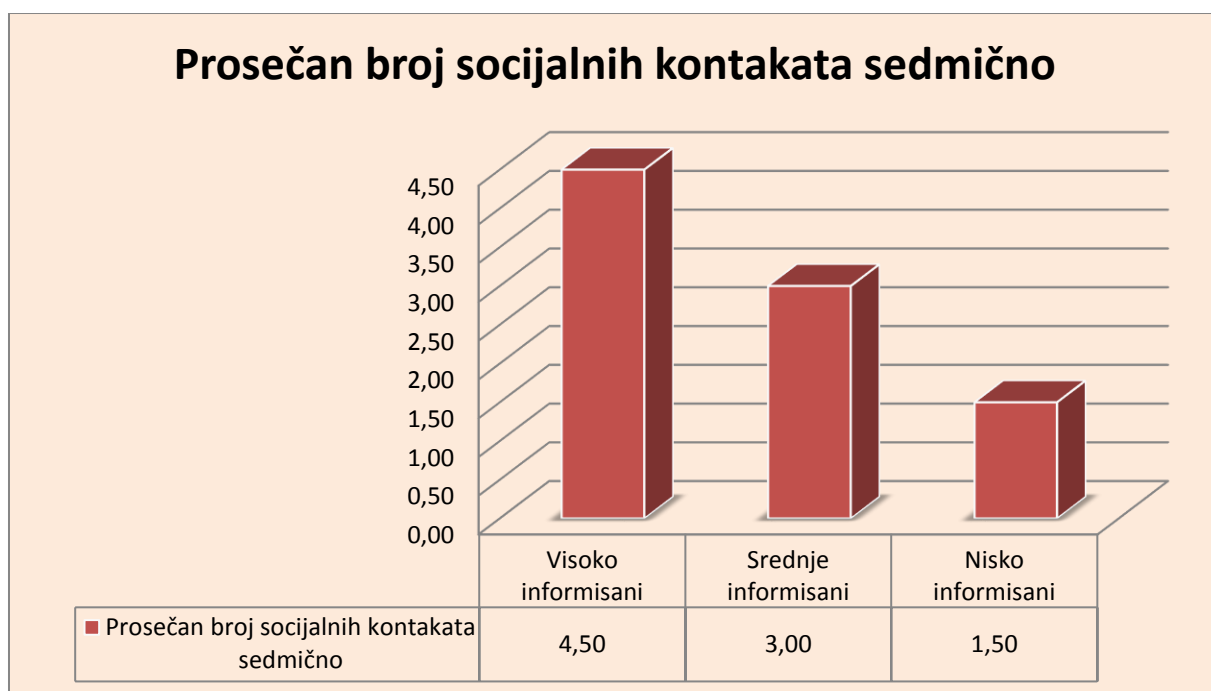
Osim sa procedurama za ostvarenje pripadajuće im finansijske podrške, roditelji nisu upoznati ni sa procedurama za ostvarenje drugih prava iz oblasti socijalne i zdravstvene zaštite. Većina roditelja (oko 70%) nije upoznata sa uslugama socijalne zaštite i njihovom sadržinom. Još veći procenat roditelja (oko 75%) nije upoznat sa procedurama za ostvarenje prava na pružanje usluga. Slična situacija je i kada se posmatra upoznatost roditelja sa zdravstvenim uslugama i načinima ostvarenja.

Skoro svi ispitani roditelji nemaju informacije o produženom roditeljskom pravu i postupku lišenja poslovne sposobnosti.

Grafički prikaz 6: Upoznatost roditelja sa pripadajućim pravima i uslugama procentualno izražen

Uočena je i korelacija koja ukazuje da stepen informisanosti o pravima utiče na neformalnu socijalnu uključenost dece. Tako su deca čiji su roditelji upoznati sa pravima više i socijalno uključena, dok su deca čiji su roditelji manje upoznati sa pravima manje socijalno uključena.

Grafički prikaz 7: Uticaj informisanosti roditelja o pravima na neformalnu socijalnu uključenost dece

Stoga je logična posledica zatečeno stanje, koje ukazuje da izuzetno mali broj dece jesu korisnici usluga. Na to utiče, svakako, dostupnost samih usluga, ali i stepen roditeljskih kompetncija u kontekstu usluga socijalne zaštite.

Utisak istraživača kada je reč o porodicama često je bio zasnovan na sledećem iskazu:

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

“Porodica nefunkcionalna, usled posledica dugogodišnje socio-ekonomske deprivacije što uzrokuje različite vrste poteškoća“

Ipak, veliku većinu porodičnih odnosa, utisak je istraživača, odlikuje da su:

“Otvoreni za saradnju, ali ograničenih mogućnosti, što otežava dostizanje mogućih potencijala deteta”

Takođe, roditelji deci u najvećem broju slučajeva:

“Pružaju ljubav, podršku i pažnju, u skladu sa mogućnostima i razumevanjem celokupne situacije”

Dakle, utisak je da su porodice saradljive i da prihvataju pomoć i podršku koja ima je dostupna.

Roditelji čija su deca u manjoj meri uključena u društvene aktivnosti, pokazuju slabije poznavanje prava deteta, nižeg su obrazovnog nivoa, nisu zasnivali radni odnos.

Roditelji koji su manje ili gotovo nikako upoznati sa uslugama socijalne zaštite pokazuju da je slabija informisanost povezana i sa slabijom spremnošću za uključivanje deteta u postojeće aktivnosti. Razlog leži, takođe, i u činjenici da postojeće usluge nisu dostupne deci sa seoskih područja.

- **Školski kontekst**

Školski kontekst u smislu integrisanosti dece u školski sistem i pohađanja uzrastu predviđenih nivoa školovanja, ukazuje na činjenicu da veliki broj dece nije integrisan u redovan proces školovanja.

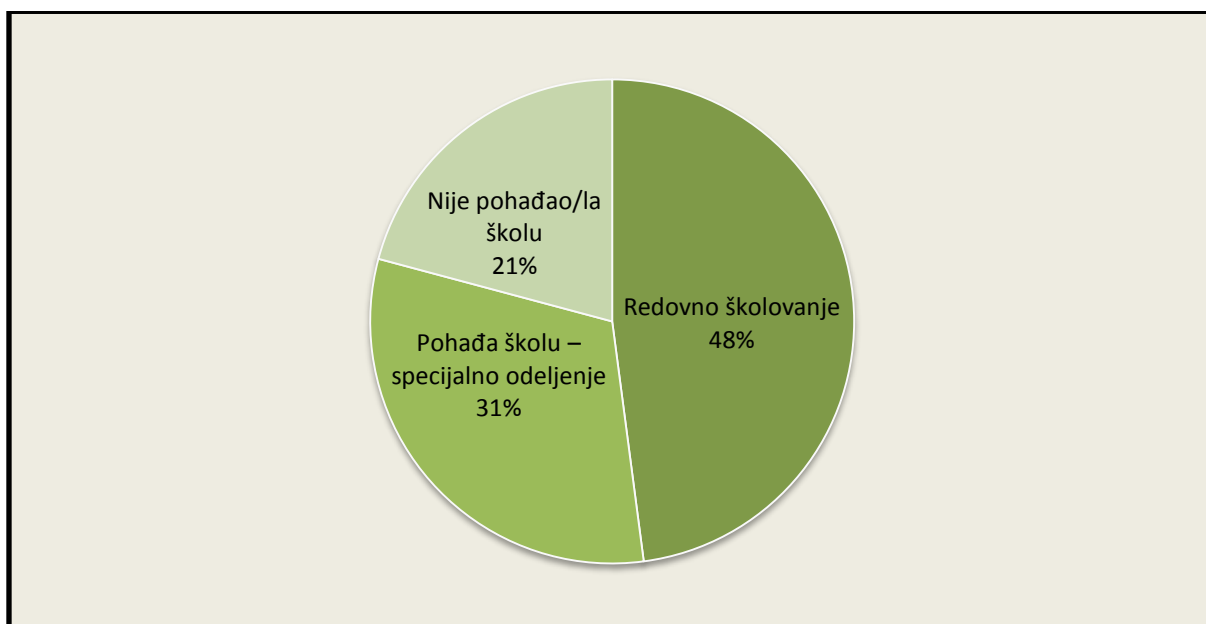
Tako se nešto manje od polovine ukupnog broja dece koja su učestvovala u istraživanju ovog indikatora (N=48) nalazi na redovnom školovanju, pohađajući razred primeren uzrastu.

Oko jedne trećine dece sa smetnjama u razvoju pohađa školu, ali ide u specijalno odeljenje. Pohađanje škole u specijalnom odeljenju samo po sebi doprinosi segregaciji i socijalnoj isključenosti iz redovnih društvenih tokova.

Čak jedna petina dece uopšte ne pohađa školu i nije ni na koji način uključena u školske aktivnosti. Ova činjenica u velikoj meri onemogućava dostizanje maksimalnih potencijala deteta i isključuje dete iz mnogih inkluzivnih tokova.

Posmatrajući decu koja su uključena u obrazovni proces, uočena je izražena neredovnost u pohađanju nastave, koja je proizvod obaveza članova porodice da dete prate od kuće do škole.

Kroz grafički prikaz ispod dat je pregled stanja kada je reč o procentu dece koja se nalaze na redovnom školovanju, odnosno pohađa školu, ali ide u specijalno odeljenje, ili uopšte ne pohađa školu.

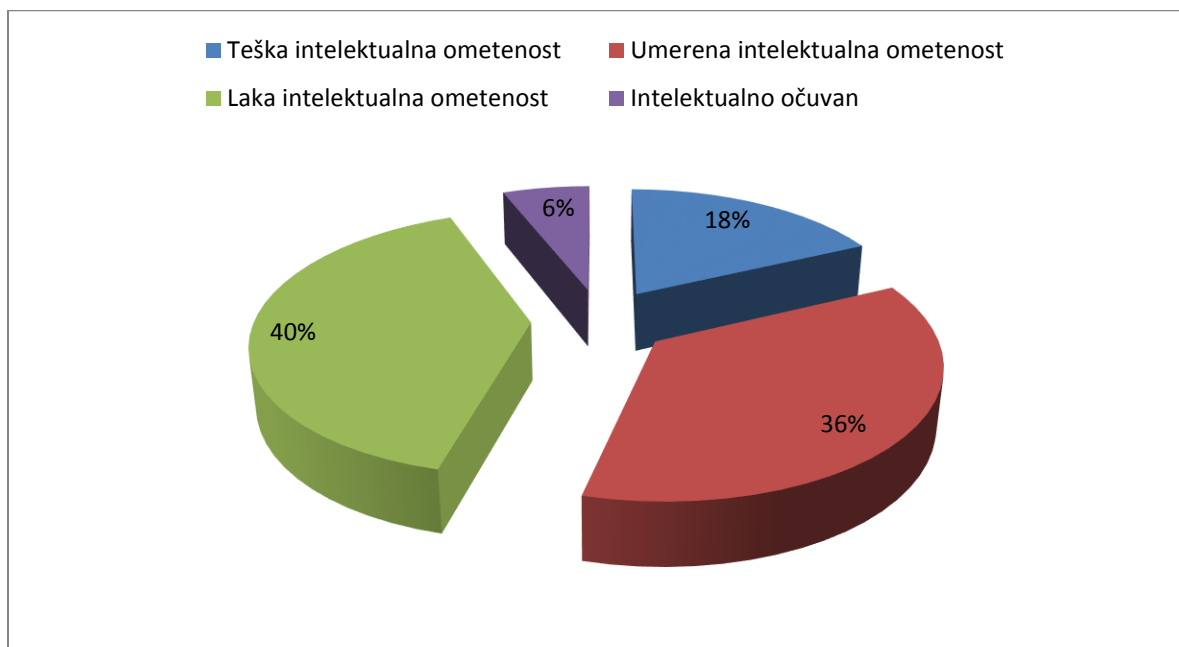

Grafički prikaz 8: Školski status dece

- **Zdravstveni status**

Mentalni status: Sva deca poseduju neku vrstu dijagnostifikovane smetnje, koja utiče na njihov razvoj. Najveći broj dece funkcioniše na nivou lake mentalne ometenosti.

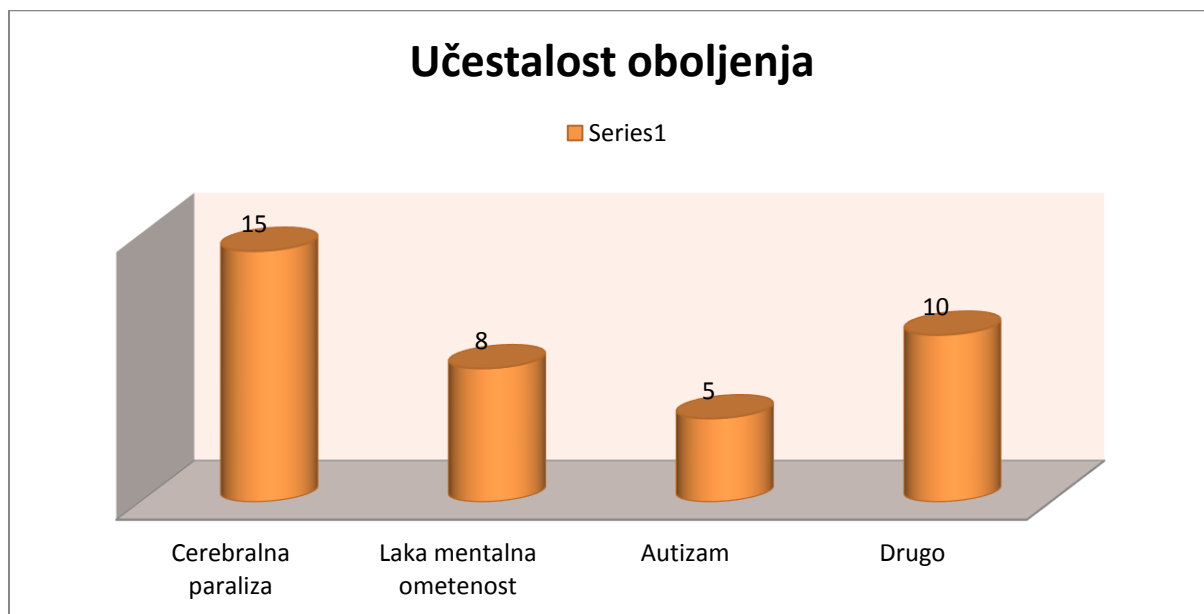
Na uzorku od ukupno 50 dece (N=50) utvrđeno je da broj dece koja su lako intelektualno ometetena jeste 20, dok je umereno intelektualno ometenih 18. Najmanji broj dece je intelektualno očuvano, odnosno sa teškom intelektualnom ometenošću.

Grafički prikaz 9: Intelektualni status dece

Prisutna oboljenja: Na uzorku od 38 dece (N=38) utvrđeno je da sva deca imaju neku vrstu prisutnih oboljenja. Uočeno je da određena oboljenja ima veći broj dece, dok se neka javljaju u gotovo pojedinačnim slučajevima.

Tako se došlo do podataka da najveći broj dece boluje od cerebralne paralize (15-oro dece), da je drugo oboljenje po učestalosti dijagnostifikovanja laka mentalna ometenost (8-oro dece). Pervazivni poremećaj autističnog spektra dijagnostifikovan je kod 5-oro dece. Ostala dijagnostifikovana oboljenja javljaju se u manjem broju i kod ukupno 10 dece (Marfinov sindrom i poremećaj pažnje kod 2 deteta, Vestov i dr.).

Grafički prikaz 10: Učestalost dijagnostifikovanih oboljenja

Stanje čula

Stanje čula posmatrano u domenu zdravstvenog statusa dece sa smetnjama u razvoju ukazuje da deca u najvećem broju imaju očuvana čula i reaguju na bol (oko 90%). Ipak, bitno je napomenuti i to da negde oko 10% dece nema osećaj bola.

Prilagođenost zdravstvenog sistema potrebama dece

Najveći procenat ispitanih odgovorio je kako nisu korisnici usluga zdravstvene zaštite (preko 80% anketiranih), što nedvosmisleno ukazuje da zdravstveni sistem nije prilagođen potrebama ove populacije i da je neophodno raditi na njegovom unapređenju.

Zdravstvena obezbeđenost

Kada je reč o zdravstvenoj obezbeđenosti dece sa smetnjama u razvoju, gotovo celokupna populacija poseduje zdravstvenu knjižicu. Kako su roditelji naveli, preko 95% dece poseduje zdravstvenu knjižicu.

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Ipak, treba imati na umu da i dalje postoji određeni broj dece koja nemaju zdravstvenu knjižicu, a kako je posedovanje iste osnovni preduslov za bilo kakvu vrstu zdravstvene usluge, neophodno je obezbediti da sva deca imaju makar minimum zdravstvene sigurnosti i da poseduju zdravstvenu knjižicu.

- ***Sistem socijalne zaštite***

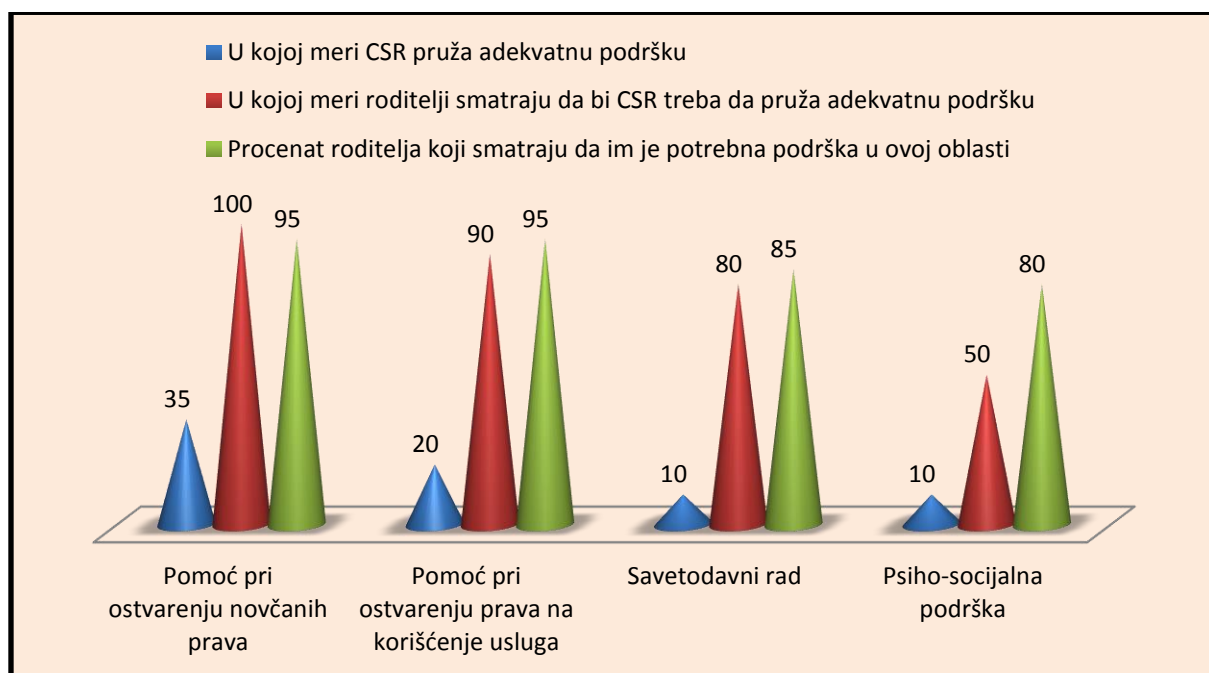
Deca sa smetnjama u razvoju i njihove porodice su najčešće prilikom svog funkcionisanja i zadovoljavanja potreba upućene na sistem socijalne zaštite, odnosno na državne i nedržavne organizacije koje funkcionišu sa osnovnim ciljem da obezbede što je moguće bolje uslove života dece i njihovih porodica, kako bi dece ostvarila svoje maksimalne potencijale i uživala u svim pravima koja su im različitim zakonodavnim odredbama garantovana. Shodno tome na položaj dece u velikoj meri utiče rad Centra za socijalni rad; postojanje NGO organizacija i način na koji funkcionišu; kao i dostupnost i kvalitet usluga socijalne zaštite.

Centar za socijalni rad

Centar za socijalni rad ima izuzetno značajnu ulogu, smatraju roditelji. Oni prepoznaju CSR kao ustanovu kojoj se obraćaju prvoj prilikom nekog problema koji ih zadesi.

Ipak, navode da CSR ne pruža savetodavni rad porodicama u potrebnoj meri i da bi za njih bilo od velikog značaja ukoliko bi se unapredio savetodavni rad stručnih radnika zaposlenih u CSR, u smislu povećanja dostupnosti ovakve vrste podrške. Navode da im je savetodavni rad potreban kako bi unapredili kompetencije u prepoznavanju potreba dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, i kako bi imali informacije o svojim pravima i mogli obezbediti dostupnost usluga socijalne zaštite svojoj deci.

U grafičkom prikazu ispod predstavljeni su stavovi roditelja prema radu Centra za socijalni rad u nekim od oblasti koje su značajne za njih u smislu podrške funkcionisanju njihovog deteta. Tako je plavom bojom, unutar grafičkog prikaza, predstavljen procenat roditelja koji smatraju da CSR pruža adekvatnu podršku u oblasti ostvarenja novčanih prava/prava na usluge/savetodavni rad/psiho-socijalnu pomoć. Bordo bojom je obeležen procenat roditelja koji smatraju da bi CSR trebao da pruža adekvatnu pomoć u navedenoj oblasti, odnosno da je pružanje pomoći u ingerenciji CSR i da oni prepoznaju tu ustanovu kao nosioca te aktivnosti. Dok je zelenom bojom obeležen procenat roditelja koji smatraju da im je potrebna pomoć u konkretnoj oblasti, bez obzira koga prepoznaju kao ustanovu koja bi trebala da obezbedi tu vrstu pomoći (CSR ili neka druga ustanova/organizacija).

Grafički prikaz 11: Procenatualno izražen stav roditelja prema navedenim oblastima od značaja za njih i uloga CSR shodno njihovoj proceni i mišljenju

Nevladine organizacije:

Saradnja sa NVO organizacijama nije na visokom nivou. Od ukupnog broja roditelja koji su učestvovali u istaživanju, najveći procenat njih (preko 80%) nema nikakvu vrstu saradnje sa nevladinim organizacijama.

Uočena je direktna povezanost stepena upoznatosti roditelja sa pravima i uslugama i saradnje sa nevladinim organizacijama. Najveći procenat porodica koje su upoznate sa pravima i uslugama i uz to saraduju sa NVO organizacijama, jesu i korisnici usluge Lični pratilac deteta.

Postojanje usluga:

Na teritoriji grada Valjeva postoji ukupno dve vrste usluga koje u svojoj specifikaciji navode da su dostupne deci sa smetnjama u razvoju Dnevni boravak i Lični pratilac deteta.

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Dnevni boravak za decu i odrasle sa smetnjama u razvoju i invaliditetom je usluga koja postoji od 2009.godine. Pružalac usluge je udruženje “Naši snovi”.

Usluga je licencirana, a kapacitet Dnevnog boravka shodno licenci iznosi 30 korisnika. Trenutno, osim iz grada, obuhvata i decu iz nekoliko sela.

Nedostatak usluge je nemogućnost organizovanog prevoza, predviđen je isključivo za decu iz grada, dok roditelji sami dovoze decu iz seoskih područja. Dnevni boravak ima osmočasovno radno vreme, obezbeđena su tri obroka, primarna zdravstvena zaštita, stručni rad sa defektolozima, terapeutima, psihologom i logopedom. Usluga se sprovodi u namenskom objektu, površine 200 kv, bezbednom i opremljenom savremenim didaktičkim i materijalom za sport i rekreaciju. Prijem se obavlja preko Komisije Centra za socijalni rad.

Lični pratilac deteta je usluga koja se pruža za 15% od ukupnog broja dece. Na osnovu preporuke Interresorne komisije vrši se selekcija dece za uslugu. U toku 2017.g. uslugu je koristilo ukupno šestoro dece. Jedno dete je iz preškolske ustanove, a petoro iz obrazovanja. Uslugu je koristilo dvoje dece iz ruralnog područja.

Ako posmatramo korelaciju ukupnog broja učenika među decom sa smetnjama u razvoju i broj dece koja su korisnici usluge *Lični pratilac deteta* evidentno je da ova usluga, koja bi trebala biti dostupna velikoj većini dece, to zapravo nije. Jer, samo je 15% korisnika usluge, posmatrano među ukupnom populacijom dece sa smetnjama u razvoju, a ukupno 79% dece pohađa školu, što redovna, što specijalna odeljenja.

Usluga *Lični pratilac* obuhvata ukupno šestoro dece i prioritet pri prijemu imaju deca iz grada, dok su sela izostavljena zbog troškova prevoza, za koji nisu predviđena sredstva.

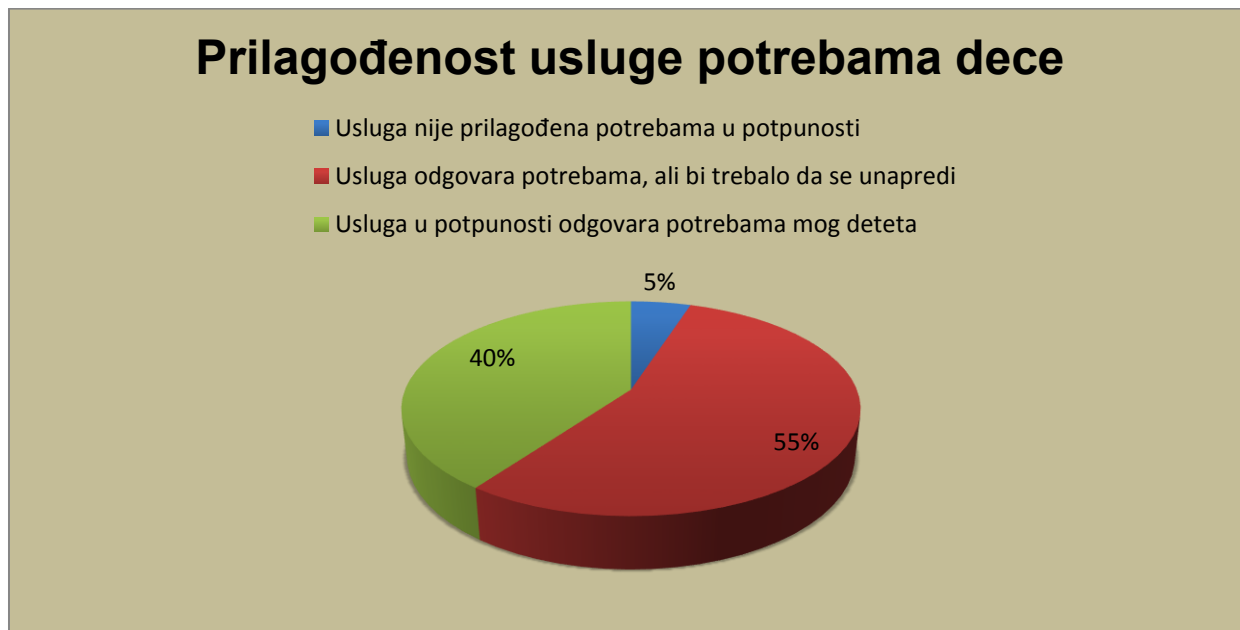
Prilagodjenost usluga potrebama dece:

Obzirom da usluge postoje, ali u najvećem obimu nisu dostupne deci sa smetnjama u razvoju, nije moguće govoriti o njihovoj prilagođenosti potrebama dece iz ovih predela. Kao što je prethodno navedeno, samo 15% dece su korisnici usluge *Lični pratilac*.

Kada je reč o prilagođenosti usluge potrebama, roditelji smatraju da je usluga od velikog značaja za funkcionisanje njihovog deteta.

Ipak, kada je reč o prilagođenosti usluge potrebama najveći broj roditelja (55%) smatra da bi usluga mogla da se unapredi, u smislu povećanja dostupnosti, jer kako navode roditelji:

„Značilo bi nam, mnogo, ukoliko bismo imali obezbeđen prevoz deteta do škole ili naknadu za prevoz deteta“.

Grafički prikaz 12: Prilagođenost usluge Lični pratilac deteta potrebama dece prema mišljenju roditelja

Kako je ova studija uzimala u obzir samo decu koja žive u prirodnom okruženju, u zajednicama, sa svojim srodnicima, tako predmet analize nisu bila deca sa smetnjama u razvoju smeštena u institucije, niti utvrđivanje karakteristika i prilagođenosti institucija potrebama dece.

- **Socijalna uključenost u zajednicu i društvo**

Socijalna usključenost u društvo posmatrana je kroz inkluzivnost/ekskluzivnost dece u formalne sisteme koji doprinose uključenosti i kroz neformalne inkluzivne procese.

Na formalnu uključenost u najvećoj meri utiče obrazovni sistem, odnosno uključenost dece u proces školovanja.

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

U prethodnom delu studije ukazano je na činjenično stanje da je procenat dece koja ne pohađaju školu visok, kao i procenat dece koja pohađaju specijalna odeljenja u svojim školama. Ovo ukazuje na prisutnu isključenost iz redovnih društvenih tokova, pošto su kontakti sa vršnjacima svedeni na minimum (kod dece koja ne pohađaju školu), odnosno prisutna je segregacija dece i njihova ekskluzivnost (kod dece učenika specijalnih odeljenja).

Posmatrano kroz neformalne inkluzivne procese, većina roditelja je izjavila da je njihovo dete socijalno uključeno bar jednom nedeljno, a 30% dece nije uključeno ni u kakve socijalne aktivnosti. Pod tim su podrazumevali da deca imaju kontakte sa vršnjacima, komšilikom, odlaze na različite vrste sportskih ili kulturnih manifestacija i slično.

Uočena je učestalost odgovora koje roditelji, najčešće muške dece, navode:

„Vodimo dete da gleda utakmicu lokalnog fudbalskog kluba“

ili kada je reč o uključenosti, opšte populacije dece sa smetnjama u razvoju, u socijalni život i igru sa vršnjacima:

„Često idemo da šetamo, pa usput sretnemo neko dete i onda se oni igraju“

Roditelji dece koja nemaju nikakvu vrstu socijalnih kontakata kao najčešći razlog navode:

„Pa, znate kako, njegovo/njeno stanje je takvo da dete nije moguće uključiti u ,te, inkluzivne aktivnosti“

Posmatrajući korelaciju socijalne uključenosti u odnosu na godine starosti uočljivo je da neformalna socijalna uključenost dece raste sa godinama, tako da starija deca imaju češće socijalne aktivnosti u odnosu mlađu.

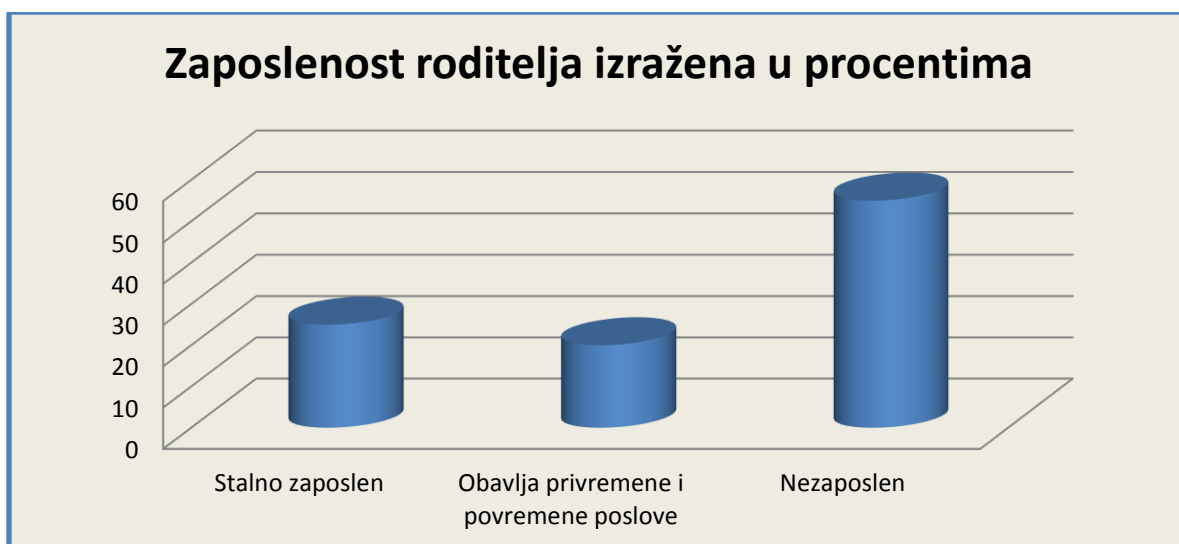
Izloženost siromaštvu

Izloženost siromaštvu posmatrana je kroz različite domene, odnosno oblasti od značaja za finansijske prilike domaćinstva. Tako je siromaštvo posmatrano u odnosu na zaposlenost članova porodice, posedovanje pokretne i nepokretne imovine, visinu mesečnih prihoda koju ostvaruju, državna davanja i pomoć koju im pružaju drugi srodnici i zajednica.

- ***Zaposlenost članova porodice***

Roditelji dece sa smetnjama u razvoju u najvećem broju su bez stalnog zaposlenja. Od ukupnog broja ispitanih 55% roditelja nije zaposleno.

Od ukupnog broja zaposlenih roditelja (45%), njih čak 75% zaposleno je u privatnom sektoru, najčešće radeći privremene i povremene poslove. Radeći u privatnom sektoru roditelji ostvaruju manje zarade, nego u javnom.

Grafički prikaz 13: Procentualno izražena zaposlenost roditelja

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Veliki broj porodica navodi da je rođenjem deteta sa smetnjama u razvoju često morao jedan supružnik da odustane od posla. Kao uzrok za odustanak od posla najčešće navode nedostatak podrške za brigu o detetu.

- ***Pokretna i nepokretna imovina***

Najveći broj porodica korisnika imaju u svom vlasništvu zemljišne površine od preko 0,5 hektara. Međutim treba napomenuti da velika većina korisnika žive u ruralnim planinskim predelima gde zemljišta nisu plodna i kulture koje uspevaju u ovakvim predelima ne donose visoke prihode.

U tom kontekstu valja istaći da upravo posedovanje zemljišne površine od preko 0,5 ha može negativno uticati na finansijsku stabilnost i povećati izloženost siromaštvu. Razlog za tako nešto je zakonodavna odredba u kojoj stoji da novčanu socijalnu pomoć mogu primati samo porodice/domaćinstva koja ispunjavaju propisane uslove. A jedan od propisanih uslova je da “da podnosilac zahteva nema više od 0,5 hektara zemlje u vlasništvu”. Usled navedenih činjenica pravo na novčanu socijalnu pomoć ostvaruje novčanu socijalnu pomoć prima 9% porodica dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom.

Sva domaćinstva poseduju u svom vlasništvu objekat u kom žive. Najveći broj porodica živi u porodičnim kućama, koje su površine od preko 70 m². U porodičnim kućama sa preko 100 m² živi oko 40% dece sa smetnjama u razvoju.

- ***Mesečni prihodi***

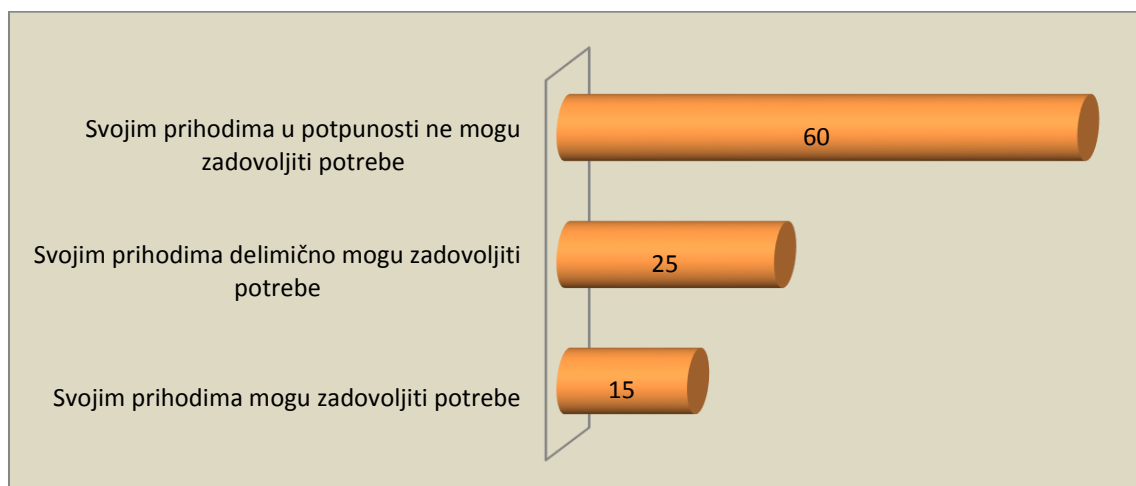
Uzimajući u obzir prethodno navedenu činjenicu da najveći broj roditelja dece sa smetnjama u razvoju nije zaposlen, a da od zaposlenih najveći broj njih radi u privatnom sektoru, dolazi se do zaključka da je siromaštvo itekakto prisutno i izraženo u ovim domaćinstvima.

Na ovaj zaključak ukazuje činjenica da prosečni mesečni dohodak, kako navode roditelji, u privatnom sektoru iznosi između 25.000,00 – 35.000,00 dinara na mesečnom nivou. A ako se toma doda podatak da je skoro 50% roditelja nezaposleno, dobija se kompletnija slika o finansijskim prilikama ovih porodica.

Uz to, ne treba prenebregnuti ni činjenicu da su porodice koje imaju dete sa smetnjama u razvoju izložene uvećanim troškovima usled problema sa kojima se suočavaju, a kako bi mogli zadovoljiti potrebe deteta.

Prihodi od poljoprivrede nisu visoki i promenljivi su. Razlog za promenljivost visine prihoda koje ostvaruju porodice baveći se poljoprivredom i stočarstvom leži u činjenici da ne poseduju savremene mehanizacija kako bi zaštitili svoj prinos, ali i u nepredvidivim tržišnim tokovima, koji neretko ostavljaju poljoprivrednika bez zarade uprkos baljenju konkretnom aktivnošću.

Gotovo dve trećine porodica navelo je da njihovi prihodi nisu dovoljni kako bi deci obezbedili adekvatnu negu.

Grafički prikaz 14: Finansijske mogućnosti roditelja da odgovore na specifične zahteve za zadovoljenje potreba njihove dece, iskazano u procentima.

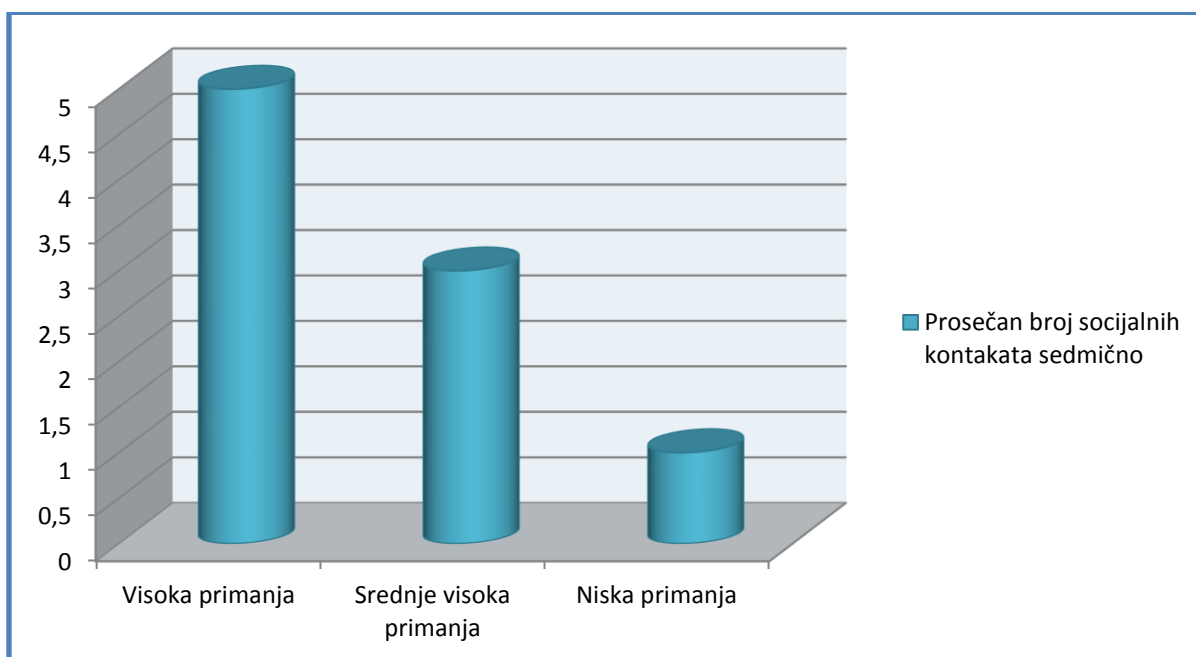
U ruralnim područjima siromaštvo dece je izražen problem, što ukazuje da najveći broj dece živi ispod linije siromaštva.

Uzimajući u obzir povećane troškove domaćinstava neophodnih za decu sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, kao što su izdvajanja za različita pomagala, poseban prevoz, specifična ishrana, lekovi koji nisu (u potpunosti) pokriveni zdravstvenim osiguranjem, i stepen siromaštva ove dece je viši.

Porodice najmanje sredstava izdvajaju za unapređenje položaja deteta u smislu povećanja participacije i uključenosti u društvo, a najviše za lečenje i nabavku proizvoda potrebnih za svakodnevnu brigu o detetu.

Uočena je i korelacija između visine mesečnih primanja i neformalne socijalne uključenosti dece, te deca koja žive u porodicama koja imaju viša primanja od proseka jesu i socijalno uključena.

Grafički prikaz ispod predstavlja ilustraciju uticaja mesečnih primanja na neformalnu socijalnu uključenost dece. Visina primanja podeljena je kroz trostepenu skalu gde pod pojmom „visoka primanja“ se podrazumevaju primanja nešto viša od proseka, „niska primanja“ primanja nešto manja od proseka i primanja na nivou proseka označena su pojmom „srednje visoka primanja“. U odnosu na taj stepen upoređen je broj neformalnih kontakata deteta na sedmičnom nivou.

Grafički prikaz 15: Korelacija visine mesečnih primanja i broja neformalnih socijalnih kontakata

- **Državna novčana davanja**

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Državna novčana davanja analizirana su u odnosu na novčana davanja koja porodice ostvaruju po osnovu svog nepovoljnog materijalnog statusa ili po osnovu zdravstvenog stanja deteta sa smetnjama u razvoju. Ono što je zajedničko svim ovim davanjima jeste da dolaze od strane državnih organa, neke od lokalnih vlasti, odnosno grada Valjeva, a neke od strane Republike Srbije.

Identifikacija podataka i ukazivanje na relevantne indikatore vršeno je na osnovu odgovora roditelja dece sa smetnjama u razvoju, na taj način što su ukazivali na primanja koja su im dostupna. I pored nastojanja istraživača da ukaže i objasni šta koje novčano davanje podrazumeva, postoji verovatnoća da, usled nerazumevanja ili nekog drugog razloga, roditelji nisu naveli sva davanja koja su im zaista dostupna.

Tuđa nega i pomoć

Od ukupnog broj ispitanika, njih 50% koristi tuđu negu i pomoć (TNP). Od ukupnog broja korisnika prava na TNP, najveći broj dobija novčani iznos koji nije u uvećanom iznosu. Među korisnicima prava na TNP njih 30% dobija uvećani iznos TNP.

Obrnuto proporcionalna korelacija uočena je analizirajući visinu primanja korisnika i ostvarenje prava na novčano davanje po osnovu tuđe nege i pomoći. Dakle, korisnici sa višim primanjima češće su ostvarivali pravo na TNP.

Ipak, značajno je napomenuti da skoro svi anketirani, koji ostvaruju pravo na TNP, navode da dodatak za tuđu negu i pomoć predstavlja najčešći i najviši iznos prihoda koji ostvaruju.

Novčana socijalna pomoć

Pravo na novčanu socijalnu pomoć ostvaruje samo 9% porodica koje kao jednog člana imaju dete sa smetnjama u razvoju.

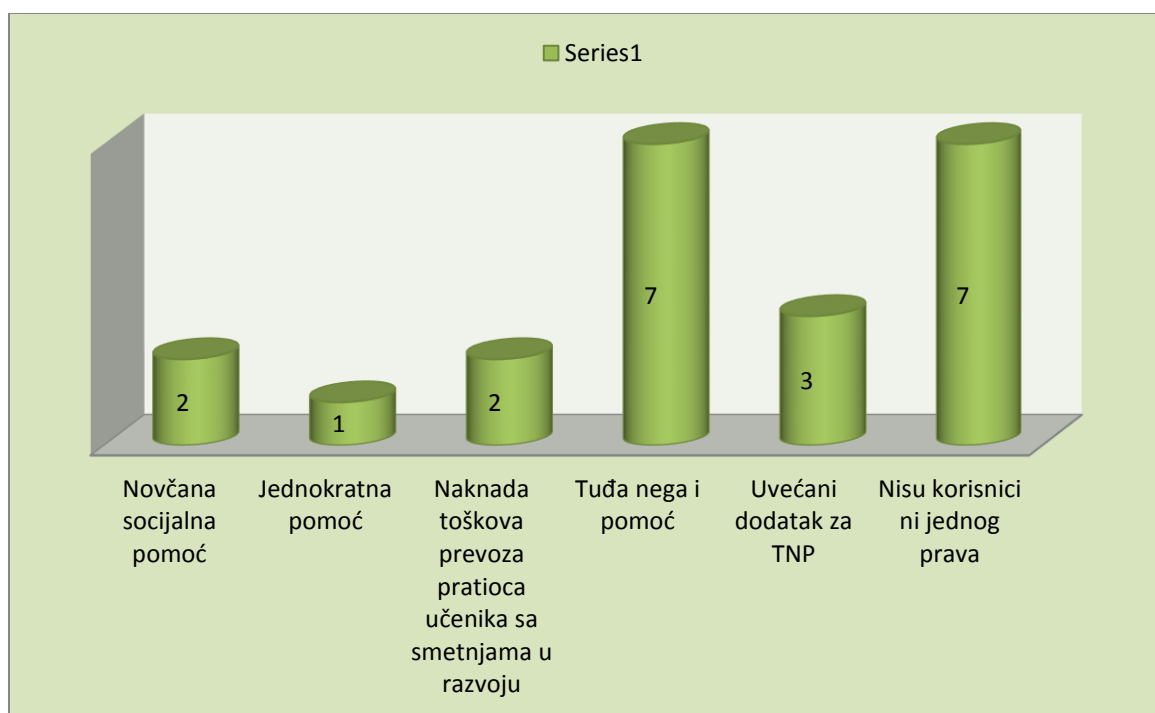
Glavni razlog usled koga porodice dece sa smetnjama u razvoju nisu kvalifikovane u velikom broju za ostvarenje ovog prava leži u činjenici da najveći broj domaćinstava ima u svom vlasništvu ima zemšiljne površine od preko 0,5 hektara.

Ostala novčana davanja

Osim prava na prethodno navedene novčane naknade porodice dece sa smetnjama u razvoju su navodile da dobijaju pravo na jednokratnu novčanu pomoć (oko 5%); pravo na naknadu prevoza učenika (oko 10%); i pravo na novčanu pomoć (oko 20%).

Ono što je, takođe, značajno napomenuti jeste da čak 7 od ukupno 20 anketiranih porodica nisu korisnici ni jednog državnog novčanog davanja.

Grafički prikaz ispod ilustruje koliko porodica od ukupno 20 (N=20) ostvaruje pravo na novčanu naknadu i po kom osnovu.

Grafički prikaz 16 : Procentualni prikaz kornika novčanih davanja

- ***Pomoći drugih lica***

Najveći broj roditelja je naveo da ima pomoć i podršku drugih lica, ali je ta pomoć izuzetno retko dostupna u finansijskom obliku. Najčešće dobijaju pomoć u smislu pružanja neposredne brige o detetu.

Finansijsku vrstu pomoći najčešće dobijaju od najbližih srodnika. Te je tako finansijska podrška, u najvećem obimu, dostupna od deda i baba dece ili stričeva i tetki.

Broj porodica koje dobijaju novčanu pomoć od drugih lica izražena procentualno je oko 45%.

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Iznosi koje porodice dobijaju kao pomoć drugih lica kreću se najčešće u rasponu od 5.000 – 10.000 na mesečnom nivou (55% od ukupnog broja porodica). Samo u 10% slučajeva roditelji su naveli da po osnovu pomoći drugih lica mesečno prihoduju iznos od preko 15.000 dinara. U slučajevima u kojima roditelji prihoduju preko 15.000 dinara mesečno, lica koja pružaju novčanu pomoć su korisnici inostrane penzije ili se nalaze na radu u inostranstvu.

Ipak, važno je naglasiti i to da je ovaj vid podrške privremen i ne uzima se kao stalan vid finansijske podrške, usled činjenice da se mesečni iznosi koje dobijaju po ovom osnovu u mnogome razlikuju od meseca do meseca.

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Identifikacija potreba

Identifikovanje potreba dece sa smetnjama u razvoju moguće je izvršiti uzimajući u obzir prethodno analiziran položaj dece i njihovih porodica, a u kontekstu finansijskih prilika karakterističnih za ove porodice.

Na osnovu analize sprovedene u prethodna dva poglavlja moguće je identifikovati različite vrste potreba, koje je su razvrstane shodno ciljnoj grupi na koju se odnose i kroz koju se delujući na nju unapređuje položaj deteta sa smetnjama u razvoju. Tako je moguće razlikovanje potreba koje se odnose i tiču direktno dece sa smetnjama u razvoju, potom potrebe koje se odnose na njihove negovatelje (odnosno okruženje deteta) i potrebe koje su sistemske prirode (koje se posmatraju, u ovom kontekstu, na nivou JLS, a uzimaju u obzir republičke standarde).

U skladu sa aktuelno dominantno zastupljenim, sistemskim pristupom, identifikacija potreba konkretnog pojedinca, u ovom slučaju deteta sa smetnjama u razvoju, moguća je isključivo posmatrajući pojedinca u kontekstu sistema u kojima funkcioniše.

- ***Dete sa smetnjama u razvoju***

Celokupna procena i identifikacija potreba odnosi se na decu sa smetnjama u razvoju.

Međutim, treba napomenuti da autor pod ovim podnaslovom podrazumeva identifikovane potrebe koje se odnose direktno na decu, u smislu direktnog rada sa decom sa smetnjama u razvoju, odnosno na potrebe za koje ova deca poseduju potencijalno moguće kapacitete za samostalno, ili samostalnije od aktuelno postojećeg stanja, zadovoljenje. Kako bi deca sa smetnjama u razvoju ostvarila maksimalni stepen funkcionalnog razvoja i dostigla maksimum svojih potencijala neophodna je stručna pomoć i podrška.

Shodno prethodno navedenom, potrebe dece direktno koreliraju sa stručnom podrškom neophodnom kako bi se njihove funkcionalne mogućnosti unapredile i dosegle najviši mogući nivo razvoja. Tako je neophodno obezbediti rad sa stručnjacima odgovarajućih profila (socijalnih radnika, pedagoških radnika, psihologa, defektologa logopeda, fizioterapeuta, stomatologa i dr.), koji su potrebni u konkretnom slučaju.

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Gotovo sva deca imaju potrebu za dodatnom podrškom, što je moguće obezbediti kroz povećanje dostupnosti usluga socijalne i zdravstvene zaštite, koje bi bile u skladu sa propisanim standardima kvaliteta usluga.

- ***Potrebe na nivou okruženja (porodica, zajednica i šire okruženje)***

Potrebe na nivou okruženja posmatrane su kroz potrebe porodice, zajednice i šireg okruženja, kako bi se obezbedili neophodni uslovi za unapređenje položaja dece.

Porodica

Uočeno je da postoji nedovoljna informisanost roditelja u smislu prepoznavanja potreba dece, upućenosti u procedure za ostvarenje različitih vrsta prava, kao ni upućenost u procedure unutar sistema socijalne i zdravstvene zaštite.

Dakle, roditeljima je potrebna dodatna podrška i pomoć kako bi bili na dovoljnom stepenu posedovanja kapaciteta da adekvatno odgovore na potrebe svoje dece. Stoga je potrebno obezbediti kontinuiranu i sveobuhvatnu podršku roditeljima kroz angažovanje relevantnih stručnjaka koji bi pružali ovakav vid podrške.

Roditeljima je često potrebna pomoć odgovarajućeg savetnika kako bi ostvarili svoja prava, određene finansijske benefite ili u drugim slučajevima pomoć socijalnih radnika, psihologa i drugih stručnjaka kako bi adekvatno odgovorili na poteškoće i prevazišli krize u kojima se nalaze.

Takođe, kako roditelji nemaju adekvatne kompetencije postoji potreba za pružanjem podrške i savetodavnim radom u smislu organizovanja različitih edukativnih radionica i treninga.

Zajednica i neposredno okruženje

Čini se da roditelji dece koja su školski drugari dece sa smetnjama u razvoju (koja redovno pohađaju školu) i dalje imaju određenu vrstu predrasuda prema deci sa smetnjama u razvoju. Takav utisak imaju i roditelji dece. Stoga, postoji potreba za senzibilizacijom i podizanjem svesti roditelja dece iz okruženja, ali i čitavih zajednica kako bi se unapredio položaj dece sa smetnjama u razvoju.

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Najbliže neposredno okruženje najčešće prepoznaje situaciju u kojoj se nalazi dete i porodica, ali često deluje previše zaštitnički prema detetu. Sa druge strane, postoje i osobe pune predrasuda, te postoji potreba za senzibilizacijom i podizanjem svesti čitavih zajednica i društva o smetnjama u razvoju i problemima sa kojima se suočavaju porodice.

- ***Sistemske potrebe***

Potreba za zdravstvenom zaštitom

Posmatrajući potrebe dece u kontekstu zdravstvene zaštite nameće se prevashodno neophodnost obezbeđenja zdravstvene knjižice za svu decu. Posedovanje zdravstvene knjižice predstavlja *conditio sine qua non* kada je reč o zadovoljavanju potreba zdravstvene prirode.

Potrebe za zdravstvenom zaštitom uključuju i mogućnost za obezbeđenjem adekvatne zdravstvene nege, shodno zdravstvenom stanju i statusu. U tom smislu potrebno je obezbediti potpunu dostupnost zdravstvene nege, transporta do medicinskih ustanova, mogućnosti za redovne kontrole, kao i lakše zakazivanje specijalističkih pregleda, posebno onih gde postoje duge liste čekanja.

Takođe, potrebno je omogućiti realizaciju određenih tretmana (naročito fizikalnih) u kućnim uslovima.

Osim prethodno navedene potrebe, neophodno je obezbediti zdravstvene usluge, koje će podržavati ostanak dece u okruženju svojih porodica i zajednica.

Potrebe za socijalnom zaštitom

Prevashodna potreba dece sa smetnjama u razvoju i njihovih porodica odnosi se na dostupnost usluga socijalne zaštite koje podržavaju život u prirodnom okruženju. Pod ovim se prvenstveno podrazumeva dostupnost Dnevničkih usluga u zajednici, ali i Savetodavnih i Socijalno-edukativnih usluga.

Kako neke usluge ovog tipa postoje, neophodno je obezbediti njihovu dostupnost deci sa smetnjama u razvoju, odnosno proširiti područje delovanja organizacija koje pružaju usluge i na ruralne predele JLS.

Uzimajući u obzir nepovoljne finansijske prilike porodica dece sa smetnjama u razvoju, usluge koje je neophodno učiniti dostupnim, potrebno je obezbediti bez novčane nadoknade

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

ili uz simboličnu novčanu nadoknadu, koja ne bi predstavljala preveliko opterećenja za porodice.

Porodice, takođe, imaju potrebe i za dodatnim novčanim davanjima, kako bi izašle iz začaranog kruga siromaštva. Dodatna novčana davanja potrebna su kako bi se stvorili uslovi koji omogućuju funkcionisanje u skladu sa specifičnošću situacije i dozvoljavaju ostvarenje potencijala deteta.

Potrebe za prilagođenošću obrazovnog sistema

Unutar obrazovnog sistema prepoznaje se potreba za obezbeđenjem kontinuirane edukacije zaposlenih u obrazovnom sistemu, kako bi imali potrebne kompetencije i bili senzibilisani da adekvatno odgovore na specifične načine zadovoljavanja potreba dece sa smetnjama u razvoju i da uspešno koordiniraju i usklađuju funkcionisanje sve dece učenika konkretnog odeljenja, koje u svom sastavu ima i dete sa smetnjama u razvoju.

Potreba za prilagođenošću obrazovnog sistema uključuje, osim unapređenja ljudskih kapaciteta i druge infrastrukturne faktore. Tako se prepoznaje potreba za prilagođenošću svake školske i predškolske ustanove osobama sa invaliditetom, u arhitektonskom, odnosno infrastrukturnom smislu. Na taj način deca sa invaliditetom ne bi bila zavisna od pomoći drugih lica kako bi savladali fizičke barijere.

Kako Zakon predviđa i mogućnost da deca sa smetnjama u razvoju mogu da ostvaruju pravo na predškolsko vaspitanje i obrazovanje zajedno sa svom decom, u vaspitnoj grupi, uz plan individualizacije ili individualni vaspitno-obrazovni plan u razvojnoj grupi, na osnovu individualno vaspitno-obrazovnog plana, te je potrebno raditi i na upređenju tog segmenta.

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Pravci unapređenja – zaključci i preporuke

Predlozi za pravce unapređenja dati su u formi preporuka, a same preporuke proizilaze iz prethodno iznetih zaključaka. Zaključci predstvaljaju sistematizovane logičke implikacije, koje uzimaju u obzir prethodni tekst studije slučaja i zadržavaju strukturu rada u meri u kojoj je to moguće.

- ***Zaključci***

Zaključci koji se kao logični nameću, uzimajući u obzir prethodni tekst studije slučaja, ukazuju da je najveći deo dece višestruko funkcionalno ograničenih sposobnosti. Ovaj zaključak proizilazi iz činjenice da veliki broj dece nema razvijen govor shodno uzrastu, te da se komunikacija zasniva na ograničenom fondu reči što uzrokuju otežanom uspostavljanju komunikacije i gotovo nemogućom komunikaciju sa nepoznatim osobama. Veliki broj dece nije u mogućnosti da se samostalno hrani, a gotovo sva dece nemaju razvijenu funkcionalnu sposobnost pripreme obroka. Kada je reč o održavanju lične higijene gotovo svoj deci je potrebna pomoć oko nekih aktivnosti. Slična situacija je i kada je reč o orijentaciji u prostoru. Pisanje i čitanje je u najvećem broju slučajeva delimično razvijeno, te su određene radnje usvojene, dok druge nisu.

Stoga, zaključak kada je reč o funkcionalnim mogućnostima i sposobnostima dece jeste da je trenutno stanje takvo da je funkcionalna ograničenost u velikom obimu prisutna, i to u većini domena u okviru kojih je posmatrana. Iz čega je uočljivo da je deci potrebna podrška i pomoć kako bi izvršavali osnovne funkcionalne aktivnosti u najvećem broju slučajeva. Kako deca, a ni njihovi roditelji nemaju obezbeđenu profesionalnu podršku zaključak je da su ona daleko od svojih funkcionalnih maksimuma i da bi stanje bilo daleko bolje ukoliko bi bio obezbeđen kontinuiran i sveobuhvatan rad sa profesionalcima odgovarajućih struka na unapređenju funkcionalnosti dece.

Na položaj dece u najvećoj meri utiče porodica. A kada je reč o porodicama dece sa smetnjama u razvoju i njihovoj funkcionalnosti osnovne karakteristike su da su roditelji slabo upoznati sa pravima i uslugama, da ne znaju kako mogu da ostvare svoja prava i da kao posledica tog stanja usluge koje bi podržavale njihov život u zajednici njima nisu dostupne, kao ni prava u smislu finansijske podrške, prevashodno.

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Deca sa smetnjama u razvoju iz ruralnih predela Valjeva, nisu u potrebnom obimu uključena u redovni sistem školovanja. Veliki broj dece ili ne pohađa školu ili su učenici specijalnih odeljenja, što doprinosi segregaciji ili totalnom isključenju iz redovnih društvenih tokova, odnosno ekskluzivnosti ove dece.

Zdravstveni status je takav da sva deca imaju određenu vrstu oboljenja, koja ih i svrstava u grupu dece sa smetnjama u razvoju. Zdravstveno stanje u kom se nalaze ukazuje na potrebu za sveobuhvatnom zdravstvenom zaštitom koja je dostupna u potrebnoj meri, shodno individualnim potrebama konkretnog deteta.

Usluge iz domena zdravstvene zaštite nisu dostupne stanovnicima ruralnih predela u potrebnom obimu, te ih to stavlja u dodatno nepovoljniji položaj prilikom zadovoljavanja potreba za zdravstvenom zaštitom svoje dece.

Zdravstvena sigurnost u smislu apsolutne dostupnosti zdravstvenih knjižica nije na potrebnom nivou, jer i dalje postoje deca koja nisu zdravstveno osigurana.

Saradnja sa državnim ustanovama socijalne zaštite postoji, ali ne i u potrebnom obimu. Roditelji se često obraćaju Centru za socijalni rad Kolubara, ali usled različitih okolnosti ne dobijaju svu potrebnu podršku i pomoć. Saradnja sa nedržavnim ustanovama je na jako niskom nivou.

Posledica loše saradnje, ali i niskog stepena informisanosti o načinima za ostvarenje prava uzrokuje izuzetno nisku zastupljenost dece sa smetnjama u razvoju među korisnicima usluga socijalne zaštite na teritoriji grada Valjeva. Osim ovih razloga, jedan od bitnih leži i u činjenici da se održane usluge pružaju samo u gradskoj sredini, ali ne i u ruralnim seoskim područjima, što je neophodno izmeniti.

Socijalna uključenost dece je na nižem nivou od potrebnog, uzrokovana velikim brojem dece koja ne pohađa školu, ili pohađa specijalna odeljenja, i samim tim je isključena iz redovnih društvenih tokova. Takođe, ni neformalna uključenost nije na visokom nivou, te veliki broj dece ima malo socijalnih kontakata. Važno je napomenuti da je i uključenost predškolske dece, takođe, slaba.

Siromaštvo je izuzetno zastupljeno posmatrano unutar populacije porodica koje kao jednog od članova imaju dete sa smetnjama u razvoju. Na zastupljenost nepovoljne finansijske situacije i siromaštva ovih porodica utiče niska stopa zaposlenosti, ali i niske zarade među zaposlenima. Treba imati u vidu i da ove porodice žive u ruralnim predelima, gde poljoprivredne kulture koje uspevaju ne donose visoke prihode, te da zemljište nije naročito plodno. Takođe, značajno je ukazati i na to da stepen upoznatosti sa mogućnostima za ostvarenje različite vrste novčane i nenovčane podrške jeste izuzetno nizak, te da porodice ne ostvaruju veliki

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

broj pripadajućih im benefita. Podrška okruženje je značajna, ali u daleko većem obimu izražena u vidu nefinansijskih davanja.

Imajući u vidu da porodice dece sa smetnjama u razvoju, usled specifičnosti problema sa kojima se suočavaju, imaju povećane troškove prilikom zadovoljavanja osnovnih potreba deteta sa smetnjama u razvoju, zaključak je da su one u daleko nepovoljnijem ekonomskom statusu od i inače siromašnih građana ruralnih predela.

Deca sa smetnjama u razvoju čiji su roditelji upućeniji u pravo i procedure, koja su korisnici usluga socijalne i zdravstvene zaštite, čije porodice imaju više sredstava za zadovoljavanje potreba deteta sa smetnjama u razvoju, funkcionalno su sposobnija i njihovo sveopšte funkcionisanje na višem je nivou.

Opšti zaključak je da je deci sa smetnjama u razvoju i invaliditetom u Valjevu i okolini, kao i njihovim porodicama, potrebno je obezbediti sveobuhvatnu, dostupnu i intenzivnu podršku kako bi učestvovala u društvu ravnopravno sa drugom decom. Iako je poslednjih godina došlo do značajnijeg napretka, deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom i dalje se suočavaju sa značajnim, multiplikovanim teškoćama. Situacija u ruralnom području je dodatno otežana u pogledu dostupnosti i kvaliteta socijalnih, zdravstvenih i obrazovnih usluga, a porodice dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom suočavaju se sa problemima siromaštva i nedovoljne finansijske podrške za dodatne troškove invaliditeta.

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

- ***Preporuke***

Preporuke izvedene iz prethodno navedenih zaključaka, ali uzimajući u obzir čitavo istraživanje, predstavljaju predloge za pravce unapređenja konkretizovane i navedene u obliku ciljeva. Svakako da je moguće identifikovati još pravaca unapređenja položaja dece, u skladu sa prethodno sprovedenim istraživanjem i studijom slučaja. Ispod su navedene samo neke od preporuka koje se nameću, a organi lokalnih vlasti će biti u prilici da shodno svojim mogućnostima, a u skladu sa stanjem i potrebama dece unaprede sistem.

Preporuke:

- U odnosu na potrebe svakog konkretnog deteta neophodno je obezbediti stručnu pomoć i podršku kako bi se funkcionalne mogućnosti podigle na najveći mogući nivo;
- Obezbediti porodičnog savetnika svim porodicama, kako bi one bile u mogućnosti da unaprede položaj svog deteta;
- Unapređenje roditeljskih kompetencija da nauče da prepoznaju potrebe svoje dece i načine kako da ih zadovolje, kroz savetodavni rad i grupe za podršku;
- Unapređenje roditeljskih kompetencija u smislu sticanja znanja o dostupnim pravima i načinima za njihovo ostvarenje;
- Neophodno je obezbediti adekvatan i nesmetan pristup uslugama iz oblasti zdravstvene i socijalne zaštite, uvođenjem servisa podrške u kućnim uslovima, redovne kontrole, zakazivanja;
- Obezbediti minimum zdravstvene sigurnosti deci sa smetnjama u razvoju kroz obezbeđenje zdravstvenih knjižica svoj deci;
- Opšta ocena jeste da deci sa smetnjama u razvoju nije u dovoljnoj meri dostupna podrška kako bi učestvovali u redovnom obrazovanju i razvili svoje veštine i talente. Ovo se odnosi kako na podršku u okviru škole, od strane pedagoških asistenata, preko usluga podrške za razvoj detetovih veština, kao što su usluge logopeda, tako i na usluge važne za participaciju dece u zajednici, kao što je usluga ličnog pratioca.
- Propisati obavezno uključivanje dece u obrazovni sistem (predškolski i školski);
- Uspostaviti saradnju sa predškolskim ustanovama radi povećanog broja prijema dece predškolskog uzrasta sa seoskog područja;

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

- Prilagoditi udžbenike, nastavne i radne materijale deci sa smetnjama u razvoju i obezbediti dostupnost ovih udžbenika deci;
- Nabaviti potrebne asistivne tehnologije;
- Neophodna je senzibilizacija okruženja kroz različite vrste edukativnih seminara, organizaciju inkluzivnih aktivnosti, veću vidljivost u medijima (kroz emisije i priloge);
- Obezbediti dostupne servise podrške koji će omogućiti razvoj određenih potencijala kod dece, razvoj motorike, samostalnog kretanja I govora
- Obezbediti termin u Stomatološkoj službi za prijem dece sa smetnjama u razvoju I Informisati roditelje, o važnosti zdravlja usta I zuba I dostupnim uslugama
- Neophodno je obezbediti i mogućnosti za obrazovanje u kućnim uslovima, jer Zakon predviđa i mogućnost organizovanja nastave za učenike na dužem kućnom i bolničkom lečenju, kao i nastave na daljinu. Ovi vidovi nastave za decu sa smetnjama u razvoju se organizuju na osnovu zahteva roditelja, odnosno zakonskog zastupnika. Potrebno je raditi na informisanosti I povezivanju sistema obrazovanja, socijalne zaštite I samih porodica

Prilozi:

Prilog 1: Upitnik

Prilog 2: Registar korisnika

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Prilog 1: Upitnik

UPITNIK ZA RODITELJE DECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Ovaj upitnik kreiran je za potrebe izrade Studije slučaja koja ima za cilj identifikovanje potreba dece sa smetnjama u razvoju i koja će biti korišćena kao sredstvo u budućem unapređenju podrške deci i njihovim porodicama. Od izuzetne je važnosti da odgovarate iskreno i tačno, kako bismo imali uvid u situaciju i potrebe, a u odnosu na to identifikovali buduće pravce unapređenja.

I Opšti podaci o porodici

1. U kojoj opštini živite?

2. Da li živite u:

- a) Gradskoj sredini
- b) Prigradskoj sredini
- c) Seoskoj sredini ravničarskog zbijenog tipa
- d) Seoskoj sredini planinskog razbijenog tipa

3. Da li ste vi detetu?

- a) Otac
- b) Majka

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

- c) Staratelj/ica
- d) Hranitelj/ica
- e) Drugo: _____

4. Koliko godina imate?

- a) Ispod 18
- b) 18-30
- c) 30-40
- d) 40-50
- e) 50-60
- f) Preko 60

5. Koliko godina ima Vaše dete koje ima smetnje u razvoju?

- a) 3-7
- b) 7-10
- c) 10-14
- d) 14-18
- e) 18-25

6. Koliko članova broji vaša porodica?

7. Koliko dece imate u porodici?

- a) 1

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

- b) 2
- c) 3
- d) Preko 3

8. Koliko dece u porodici ima smetnje u razvoju?

II Stepen siromaštva porodice

1. Koji je vaš radni status?
 - a) STALNO ZAPOSLEN
 - b) OBAVLJA PRIVREMENE I POVREMENE POSLOVE
 - c) NEZAPOSLEN

2. U kom sektoru ste zaposleni?
 - a) Javni sektor
 - b) Privatni sektor

3. Da li je drugi roditelj zaposlen?
 - a) STALNO ZAPOSLEN
 - b) OBAVLJA PRIVREMENE I POVREMENE POSLOVE
 - c) NEZAPOSLEN
 - d) DETE NEMA PODRŠKU DRUGOG RODITELJA

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

4. U kom sektoru je drugi roditelj zaposlen?
 - Javni sektor
 - Privatni sektor
 - Nezaposlen

5. Koliki su mesečni prihodi Vašeg domaćinstva?
 - a) Ispod 10.000 dinara mesečno
 - b) 10.000 – 25.000 dinara mesečno
 - c) 25.000 – 30.000 dinara mesečno
 - d) 30.000 – 45.000 dinara mesečno
 - e) preko 45.000 dinara mesečno

6. Da li neko od članova porodice poseduje zemljišne površine u svom vlasništvu?
 - DA
 - NE

7. Koliko zemljišta članovi porodice imaju u svom vlasništvu?

_____ hektara

8. Da li su prihodi koje porodica ostvaruje dovoljni za zadovoljenje potreba?
 - Svojim приходима u potpunosti ne zadovoljavamo potrebe
 - Svojim приходима delimično zadovoljavamo potrebe
 - Svojim приходима u potpunosti zadovoljavamo potrebe

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

9. Da li ostvarujete pravo na novčanu naknadu po nekom od navedenih osnova? (možete zaokružiti veći broj ponuđenih odgovora)

- Tuđa nega i pomoć
- Tuđa nega i pomoć u uvećanom iznosu
- Novčana socijalna pomoć
- Dečiji dodatak
- Jednokratna novčana pomoć
- Pravo na naknadu za pomoć i negu maloletne dece sa smetnjama u razvoju
- Naknada troškova prevoza pratioca učenika sa smetnjama u razvoju

10. Da li imate neku vrstu finansijske pomoć od lica koja nisu članovi domaćinstva?

- Da
- Ne

11. Ko su osobe koje Vam pružaju finansijsku pomoć?

12. Koliki je prosečni mesečni iznos koji dobijate na osnovu ove vrste finansijske podrške?

_____ dinara.

13. Kojoj se ustanovi prvoj obraćete kada se suočavate sa nekom vrstom poteškoće?

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

III OBLAST OBRAZOVANJA

1. Da li Vaše dete sa smetnjama u razvoju ide u školu?

DA

NE

(na pitanje 13 i 14 odgovorite samo ukoliko je odgovor na pitanje br.12 bio „DA“.)

2. Da li je Vaše dete učenik:

a) Redovnog odeljenja

b) Specijalnog odeljenja

3. Da li mislite da nastavno osoblje ima dovoljno znanja i veština da odgovori na adekvatan način na potrebe?

a) svo nastavno osoblje odgovara na potrebe deteta na adekvatan način

b) pojedini nastavnici (učitelji..) odgovaraju adekvatno pojedini ne

c) niko od zaposlenog osoblja ne odgovara adekvatno na potrebe deteta

4. Da li je škola koju vaše dete pohađa ima obezbeđene prilaze za decu sa invaliditetom?

DA

NE

IV OBLAST ZDRAVSTVENE ZAŠTITE

1. Da li je Vašem detetu dijagnostifikovana neka vrsta oboljenja?

DA

NE ZNAM

NE

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

2. Ukoliko je odgovor na prethodno pitanje bio „DA“ molimo odgovorite koja vrsta oboljenja je dijagnostifikovana? (ukoliko je dijagnostifikovano više oboljenja navesti sva)

3. Koji je intelektualni/mentalni status vašeg deteta?

- a) intelektualno očuvan
- b) Laka intelektualna ometenost
- c) Umerena intelektualna ometenost
- d) Duboka intelektualna ometenost

4. Da li je vaše dete korisnik neke od usluga iz sistema zdravstvene zaštite?

DA

NE

5. Da li Vaše dete poseduje overenu zdravstvenu knjižicu?

- Da
- Ne

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

V OBLAST SOCIJALNE ZAŠTITE

1. Da li je Vaše dete korisnik neke od usluga iz sistema socijalne zaštite?

DA

NE

2. Ukoliko je dete korisnik usluga, u kojoj meri smatrate da usluga odgovara potrebama Vašeg deteta

- a) U potpunosti odgovara potrebama
- b) Odgovara potrebama, ali bi mogla da se unapredi
- c) U potpunosti ne odgovara potrebama

3. Na koji način saznajete o postojanju određenih prava odnosno usluga koje su Vam dostupne? (možete zaokružiti više ponuđenih odgovora)

- a) Preko interneta
- b) Od prijatelja i okoline
- c) Od strane zaposlenih u Centru za socijalni rad
- d) Od osoba sa istim/sličnim problemima
- e) Od različitih organizacija i udruženja koja se bave zaštitom prava osoba sa smetnjama u razvoju

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

VI SOCIJALNA UKLJUČENOST U ZAJEDNICU I DRUŠTVO

1. Da li Vaše dete ima kontakte sa vršnjacima (da li se igra sa drugom decom)?

Da

Ne

2. Koliko su česti ti kontakti?

- a) svakodnevni
- b) gotovo svakodnevni
- c) povremeni (jednom sedmično)
- d) retki (jednom mesečno)
- e) nema kontakte sa vršnjacima

VII OBLAST OSTVARENJE PRAVA DETETA SA SMETNJAMA U RAZVOJU

1. Da li ste upoznati sa postojećim pravima?

DA

DELIMIČNO

NE

2. U kojoj meri ste upoznati sa novčanim davanjima koja su namenjena deci sa smetnjama u razvoju i procedurama za njihovo ostvarenje?

- a) Upoznat sam sa sadržinom i sa načinom ostvarenja
- b) Upoznat sam sa sadržinom, ali ne i sa načinom ostvarenja
- c) Nisam upoznat ni sa sadržinom ni sa načinom ostvarenja

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

3. U kojoj meri ste upoznati sa uslugama socijalne zaštite nemenjenim deci sa smetnjama u razovju i sa procedurama za njihovo ostvarenje?
 - a) Upoznat sam sa sadržinom i sa načinom ostvarenja
 - b) Upoznat sam sa sadržinom, ali ne i sa načinom ostvarenja
 - c) Nisam upoznat ni sa sadržinom ni sa načinom ostvarenja

4. Da li ste upoznati sa mogućnošću produženog roditeljskog prava?
 - a) Da
 - b) Ne

5. Da li ste upoznati sa postupkom lišenja poslovne sposobnosti?
 - a) Da
 - b) Ne
 - c) Delimično

VIII FUNKCIONALNE SPOSOBNOSTI DETETA

- Da li vaše dete može samostalno da se hrani?
 - a) DA
 - b) NE
 - c) DELIMIČNO

- Da li vaše dete može samostalno da pripremi obroke?
 - a) DA
 - b) NE
 - c) SAMO JEDNOSTAVNIJE OBROKE

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

c) DELIMIČNO

- Da li vaše dete može samostalno da komunicira sa širim okruženjem?

a) DA

b) NE

c) DELIMIČNO

- Da li je vaše dete u mogućnosti da se samostalno oblači i svlači?

a) DA

b) NE

c) DELIMIČNO

- Da li vaše dete može samostalno da savladava nastavno gradivo?

a) DA

b) NE

c) DELIMIČNO

- Da li je Vaše dete savladalo veštinu pisanja?

a) DA

b) NE

c) DELIMIČNO

- Da li Vaše dete zna da čita?

a) Da

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

- b) Ne
- c) Delimično

IX Karakteristike okruženja

Da li mislite da vaše neposredno okruženje (komšiluk) ima razumevanja za potrebe Vašeg deteta sa smetnjama u razvoju?

- a) DA
- b) NE
- c) DELIMIČNO

Da li Vam neposredno okruženje pruža neku vrstu pomoći i podrške u zadovoljavanju potreba deteta sa smetnjama u razvoju?

- a) DA
- b) NE
- c) DELIMIČNO

Koju vrstu pomoći i podrške najčešće dobijate od neposrednog okruženja?

Ko su osobe iz neposrednog okruženja koje Vam pružaju pomoć i podršku?

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Prilog 2: Registar korisnika

Ime i prezime	Prebivalište	Datum i godina rođenja	Dijagnoza	Škola	Funkcionalni status	Kognitivne sposobnosti
Aleksa Đurđević	Kličevac, Dročine	30.06.1995	Epilepsija	Nije pohađao	Delimična pomoć	Funkcioniše na nivou teške mentalne retardacije
Ana Ćosić	Jovanja	23.03.2010	Mešoviti specifični poremećaj paznje	Pohađa osnovnu školu	Samostalna	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije
Ana Raletić	Joševa	14.09.2009	Cerebralna paraliza	Pohađa osnovnu školu	Delimična pomoć	Funkcioniše na nivou umerene mentalne retardacije
Andela Čeleketić	Petnica	05.04.2006	Pervazivni razvojni poremećaj	Pohađa osnovnu školu	Samostalna	Funkcioniše na nivou umerene mentalne retardacije
Bogdan Stevanović	Donja Grabovica	31.03.2002	Marfanov sindrom	Završio osnovnu školu, 2017/18 upisao srednju ekonomsku školu	Delimična pomoć	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Boško Spasojević	Poparski put	16.11.1999	Pervazivni poremećaj autističnog spectra	Završio osnovnu školu, specijalno odeljenje	Delimična pomoć	Funkcioniše na nivou umerene mentalne retardacije
Branislav Đurić	Gorić	10.07.2008	Cerebralna paraliza	Nije pohađao	Potpuna pomoć, invalidska kolica	Funkcioniše na nivou teške mentalne retardacije
Dejan Nikolić	Beloševac	23.06.2003	Pervazivni poremećaj autističnog spectra	Pohađa osnovnu školu	Samostalan	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije
Đorđe Antonijević	Dupljaj	06.05.2004	Cerebralna paraliza	Pohađa osnovnu školu	Delimična pomoć	Funkcioniše na nivou umerene mentalne retardacije
Đorđe Popović	Divci	01.01.2004	Vestov sindrom	Nije pohađao	Potpuna pomoć, invalidska kolica	Funkcioniše na nivou teške mentalne retardacije
Đorđe Zunjić	Divci	13.02.2005	Cerebralna paraliza	Pohađa osnovnu školu, specijalno odeljenje	Delimična pomoć	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije
Filip Bajić	Petnica	16.07.2007	Cerebralna paraliza	Pohađa osnovnu školu, specijalno odeljenje	Delimična pomoć	Funkcioniše na nivou teške mentalne retardacije

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Filip Obradović	Gornje Leskovice	25.05.2007	Epilepsija	Pohađa osnovnu školu	Samostalan	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije
Gordana Bebić	Sedlari	07.08.1995	Epilepsija	Nije pohađaoPotpuna pomoć		Funkcioniše na nivou teške mentalne retardacije
Ivan Mijailović	Sušica	02.01.1994	Mešoviti specifični poremećaj paznje	Pohađao osnovnu školu	Samostalan	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije
Ivana Stefanović	Popučke	12.10.2011	Daunov sindrom	Predškolsko	Delimična pomoć	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije
Jovan Jovanović	Oglađenovac	18.11.2007	Specifični poremećaj razvoja, govora i jezika	Pohađa osnovnu školu	Samostalan	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije
Karolina Aničić	Sedlari	02.07.2007	Cerebralna paraliza	Pohađa osnovnu školu	Potpuna pomoć	Funkcioniše na nivou umerene mentalne retadacije
Kosta Đorđić	Popučke	25.10.1998	Cerebralna paraliza	Pohađa srednju školu	Potpuna pomoć, invalidska kolica	Intelektualno očuvan
Lazar Jovanović	Popučke	18.11.2006	Cerebralna paraliza	Pohađa osnovnu	Delimična	Funkcioniše na nivou lake mentalne

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

				školu	pomoć	retardacije
Ljubo Vuković	Sovač	05.01.1995	Epilepsija	Nije pohađao školu	Potpuna pomoć, invalidska kolica	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije
Milena Đuričić	Kozličić	15.06.2006	Daunov sindrom	Pohađa osnovnu školu, specijalno odeljenje	Delimična pomoć	Funkcioniše na nivou umerene mentalne retardacije
Milica Marić	Kunice	17.11.2005	Pervazivni poremećaj autističnog spektra	Pohađa osnovnu školu, specijalno odeljenje	Delimična pomoć	Funkcioniše na nivou umerene mentalne retardacije
Milica Pantić	Gorić	06.03.2000	Cerebralna paraliza	Nije pohađala školu	Potpuna pomoć	Funkcioniše na nivou teške mentalne retardacije
Miloš Pajić	Gola Glava	29.11.2005	Cerebralna paraliza	Nije pohađao školu	Delimična pomoć	Funkcioniše na nivou umerene mentalne retardacije
Mirjana Krunić	Rađevo Selo	12.10.1991	Laka mentalna retardacija	Pohađala osnovnu školu, specijalno odeljenje	Samostalna	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije
Nataša Pavlović	Blizonje	20.01.2005	Laka mentalna retardacija	Pohađa osnovnu školu, specijalno	Samostalna	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

				odeljenje		
Negovan Raletić	Joševa	08.07.2006	Cerebralna paraliza, epilepsija	Nije pohađao školu	Potpuna pomoć	Funkcioniše na nivou teške mentalne retardacije
Nemanja Omerović	Popučke	05.01.2004	Cerebralna paraliza	Nije pohađao školu	Potpuna pomoć	Funkcioniše na nivou umerene mentalne retardacije
Nikola Jevđenić	Gorić	19.12.2011	Cerebralna paraliza	Predškolsko	Delimična pomoć	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije
Nikolina Filipović	Dračić	09.07.2009	Vilijamsov sindrom	Pohađa osnovnu školu	Delimična pomoć	Funkcioniše na nivou umerene mentalne retardacije
Radisav Pavlović	Blizonje	18.12.2000	Laka mentalna retardacija	Pohađao osnovnu školu, specijalno odeljenje	Samostalan	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije
Sladana Nikolić	Rovni	21.09.2002	Pervazivni poremećaj autističnog spektra	Pohađa osnovnu školu	Potpuna pomoć	Funkcioniše na nivou umerene mentalne retardacije
Slavica Obradović	Gornje Leskovice	18.04.2004	Epilepsija	Pohađa osnovnu školu	Delimična pomoć	Funkcioniše na nivou umerene mentalne retardacije
Stana Milivojević	Vujinovača	11.01.2011	Umerena mentalna	Predškolsko	Delimična	Funkcioniše na nivou umerene mentalne

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

			retardacija		pomoć	retardacije
Stanojla Branković	Mijači	01.08.1994	Daunov sindrom	Nije pohađala školu	Potpuna pomoć	Funkcioniše na nivou teške mentalne retardacije
Stefan Petrić	Valjevska Loznica	09.05.1990	Laka mentalna retardacija	Pohađao osnovnu školu	Samostalan	Funkcioniše na nivou umerene mentalne retardacije
Aleksandar Petrić	Valjevska Loznica	09.05.1990	Laka mentalna retardacija	Pohađao osnovnu školu	Samostalan	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije
Stefan Petrović	Donje Ileskovic	21.04.2010	Mešoviti specifični poremećaj pažnje	Pohađa osnovnu školu	Delimična pomoć	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije
Strahinja Paramentić	Belo Polje	09.05.1999	Cerebralna paraliza	Pohađao osnovnu školu, specijalno odeljenje	Potpuna pomoć	Funkcioniše na nivou umerene mentalne retardacije
Viktor Pavlović	Beloševac	29.09.2000	Daunov sindrom	Pohađao osnovnu školu, specijalno odeljenje	Samostalan	Funkcioniše na nivou umerene mentalne retardacije
Vladeta Miletić	Degurić	24.07.2008	Daunov sindrom	Pohađa osnovnu školu	Delimična pomoć	Funkcioniše na nivou umerene mentalne retardacije

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd

Vojislav Jezdić	Brangović	01.12.2004	Laka mentalna retardacija	Pohađa osnovnu školu	Samostalan	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije
Živodarka Pavlović	Blizonje	19.07.1996	Laka mentalna retardacija	Pohađala osnovnu školu, specijalno odeljenje	Samostalna	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije
Jelena Kićanović	Bačevci	27.02.1996	Cerebralna paraliza	Pohađala osnovnu školu, specijalno odeljenje	Potpuna pomoć	Intelektualno očuvana
Kasandra Pavlović	Blizonje	11.08.1998	Laka mentalna retardacija	Pohađala osnovnu školu, specijalno odeljenje	Samostalna	Funkcioniše na nivou lake mentalne retardacije
Mirjana Matić	Beloševac	22.05.2004	Umerena mentalna retardacija	Pohađala osnovnu školu, specijalno odeljenje	Samostalna	Funkcioniše na nivou umerene mentalne retardacije

CENTAR ZA PODRŠKU I INKLUZIJU HELP NET

Vojvode Milenka 37., Beograd